

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥
ਸਿੱਖ ਬੁਲੇਟਨ

The Sikh Bulletin

A Voice of Concerned Sikhs World Wide

July-August 2007

ਸਾਵਣ-ਭਾਦੋਂ ਪੜਦ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ

editor@sikhbulletin.com

Volume 9, Number 7&8

Published by: Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc; 3524 Rocky Ridge Way, El Dorado Hills, CA 95762, USA Fax (916) 933-8020
Khalsa Tricentennial Foundation of N.A. Inc. is a religious tax-exempt California Corporation.

In This Issue/ਤਤਕਰਾ

Editorial: All India Sikh Gurdwara Act?	1
Games that Neo-Colonialism is playing in india,	
Prof. Gurtej Singh, India.....	2
Ek Oangkar: The Marvel of Guru Nanak	
Karminder Singh Dhillon, Ph. D. Malaysia.....	3
Transition into Infinity, Amar Prakash Singh.....	4
Significance, Contents and the theme of 'sukhmani',	
Dr. Gurvinder Kaur Cheema, India.....	6
Baba Guru Nanak University, Prof. Gurtej Singh, India.....	9
Practicing Sikhi, Wanda Chow, Canada.....	11
Singh Sabha movement, Gurcharan Singh, UK.....	12
Indian Americans role in India's	
Independence Movement, Inder Singh.....	14
Why Sikhs shouldn't celebrate, Indian	
Independence, Gurjeet Singh, UK.....	17
Spectator Sport, Dr. I. J. Singh, USA.....	18
Gurmeet Ram Rahim Singh 'Sacha' Sauda.....	19
ਉਹ ਕਾਰਨ- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ	
ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋਈ, ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ, ਕੈਨੇਡਾ.....	21
ਪੁਨਰਪ ਜਨਮ ਨਾ ਹੋਈ। ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ(ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ), ਕੈਨੇਡਾ.....	23
ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ, USA.....	26
ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ, ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ.....	29
ਸਿਖੀ ਸੰਭਾਲ ਸਿਖਾ, ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ (ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ).....	31
Book Page.....	32

Editor in Chief

Hardev Singh Shergill

Editorial Board

Avtar Singh Dhama, USA

Gurpal Singh Khaira, USA

Gurcharan Singh Brar, Canada

Dr. Sarjeet Singh Sidhu, Malaysia

Production Associates

Amrinder Singh

Sachleen Singh

This issue of the Sikh Bulletin is only in electronic format being sent to those whose email addresses we have. If you or someone you know would like to receive it please provide the email address. You may also pass it along to those on your email list.

The views expressed by the authors are their OWN. Please send the feedback and inputs to:

editor@sikhbulletin.com

Our Website: www.sikhbulletin.com

EDITORIAL

ALL INDIA SIKH GURDWARA ACT?

As if the Sikhs in India did not have enough issues to keep them divided and the conflict with dera 'Sacha' Sauda Chief dominating the news, another hot potato has been dropped in their lap in the form of a revision to the Sikh Gurdwara Act of 1925. Before we go into any details of the two conflicting drafts, 'All India Sikh Gurdwara draft Bill of 1999' prepared by Justice Harbans Singh and 'Draft of Sikh Gurdwaras Bill of 2002' chaired by Justice Kulwant Singh Tiwana, it would be useful to know about an event that occurred in Roseville, California in Dec. 2001. After deliberations over a two week period by concerned individuals from USA, Canada and India, it was decided to form **Singh Sabha International** to carry on the work of the Singh Sabha Lehr of times past. One of its Aims and Objectives read, "**Support abolition of Sikh Gurdwara Act of 1925 (India) in order to free Sikh religious institutions from any state interference and involvement**".

It is note worthy that there are no Hindu Mandir or Muslim Mosque Acts. Way back in 1925 a miniscule minority of concerned Sikhs were struggling against insurmountable odds to establish Sikh identity in the face of stiff opposition from the ruling Christianity and Hindu hegemony. Gurdwara Act of 1925 was a necessary evil but a temporary solution. **Sikhs should now be masters of their own destiny.** In its introductory note to the 2002 draft Justice K. S Tiwana notes, "All India Sikh Gurdwara Act is a long-standing demand of the Sikhs; rather, it is as old as the demand of the earlier Sikh Gurdwara Act of 1925. This demand was pursued more actively since late fifties as draft after draft of the bill were prepared. Those drafts reveal that a large number of eminent Sikhs were associated with the drafting of the Bill. Many seminars and conferences were held on this subject. Justice Harbans Singh (Retd.) Chief Justice of Punjab & Haryana High Court had been on the job since long and many draft Bills have been prepared so far i.e. Draft Bills of 1978, 1979, 1986 and the last one of 1999. The basic purpose of the desired Act was, and is, to achieve uniformity in the functioning of the Sikh institutions throughout India". **One wonders why these justices, attorneys, professors, scholars of Sikh religion and other 'eminent' Sikhs were so keen for and why any of them did not refuse to participate in this disgraceful exercise of revising this repulsive Act.**

'All India Sikh Gurdwara draft Bill of 1999' prepared by Justice Harbans Singh seemed to have come as a distasteful 'manna from heaven' courtesy of the Ministry of Home Affairs that gave SGPC a 'whole week' for its 'comment'. It was so offensive (It reeked of RSS) that even the then SGPC chief rejected it outright and constituted a sub committee under Justice K. S. Tiwana to draft a new Bill; but the set back for the RSS was only temporary. Now that they have P. S. Badal in their pocket, he receives the same draft for approval. Every body seems to be surprised at the sudden appearance of the 1999 draft and no clue as to the fate of the 2002 draft that SGPC had approved and sent to the center for circulation. When are we going to understand the nefarious designs of our adversary? Even the '**Draft of Sikh Gurdwaras Bill of 2002**' chaired by Justice Kulwant Singh Tiwana would have instantly shrunk the size of Sikh population by mere inclusion of phrase '**and keeps unshorn hair**', which phrase is not in the current SRT. Hardev Singh Shergill

GAMES THAT NEO-COLONIALISM IS PLAYING IN INDIA

Gurtej Singh, Chandigarh

[The theory that India was decolonised by the British in 1947 and was re-colonised by the well organised, popularly supported Hindutva element, has been propounded earlier. To the general public, however, the issues have started becoming clear only recently. The 'riots' (read Massacre of Muslims) that took place in Ahmedabad (1969), Bhiwandi (1970), Jamshedpur (1979) Nellie, and recently in the whole of Gujarat, have been always known. The people were made to believe that taking legal action against the perpetrators was not possible in such circumstances of mass violence. Such a situation was altered by the aftermath of the Sikh massacre in Delhi and other places in 1984. Some dedicated social and human rights workers were able to bring about the horror of the event and were able to pin-point the second and third rung perpetrators. Rajiv Gandhi remained scarcely hidden after his notorious 'big tree fall shaking the earth' doctrine. The emperor was without clothes, but none would say so, except the few who could easily be dismissed as 'radicals.' The excuse that the courts could not cope with such a situation still remained. The miracle of identifying and punishing the culprits took place after the Muslim retaliation in series of bomb blasts in Bombay. The success in both identifying and punishing has not come without a lesson for the minorities and other nations. Now they can say with perfect justification, that the judicial system as well as the political will is askew to a large degree. This is what the responsible Sikh leaders started articulating openly in proper forums, in the wake of the latest 'judicial murder' of the so called assassins of Beant Singh. Beant Singh was a well known criminal mind who was asked to preside over the massacre of the young Sikhs by his masters. He did his job so efficiently that almost every Sikh was in danger of being liquidated while the world turned a Nelson's eye to his doings. There was no other way of stopping him except by assassination.

There is no credible evidence that those sentenced recently had anything to do with his elimination. The whole trial was a vendetta trial as is evident from the fact that the non-involvement of at least, the now acquitted Navjot Singh was long known and yet the court made no effort to set him free at anytime during the last 14 years. All the young men now condemned are also to be deemed innocent even if they were involved to some degree in the assassination. Their case would be fully covered by the Exceptions in Chapter Four of the Indian Penal Code, for they acted because of tremendously 'just provocation.' That makes their crime (if any), a no crime.

Once the Sikhs propounded this line of thought, others are, now coming forward to affirm by practical example that the black deeds of neo-imperialism need to be fully exposed. The Statesman has recently (July 31, 2007) quoted advocate Mr. Dushyant Dave as having said in the Supreme Court of India that, "the history of the state in recent years will show that any accused who is a Hindu is released but Muslims are not."

The Sikhs must now stop adjusting their minds and realise fully the faults that exist in the prevailing reality. This is a very sane act and is all for the cause of the prevalence of justice. We present below two documents in this connection which are self-explanatory. These were signed by all the prominent Sikh leaders pursuing Sikh interests and were issued as Press Statements.]

Statement issued to the Press at Chandigarh on July 27, 2007, that is the day on which the verdict in the Beant Singh Murder Case was pronounced:

Beant Singh's entire political career was steeped in violence and bloodshed. His political faction had a record of killing many persons belonging to the Rarewala group. He himself was accused of complicity in the Payal Murder Case in which, as a Cabinet Minister, he had used the police to kill, due to factional rivalry the only son of a widow. Three

friends of the victim, including a doctor, were eliminated just to silence witnesses. In 1992, he most violently and shamefully hijacked the people's mandate to become a Chief Minister of the Punjab on the strength of 6% fraudulently polled votes. He publicly used the most foul language for his political rivals, the Akalis. His period as CM is strewn with the bodies of totally innocent young people whom he killed just to make a dubious political point and to satisfy his lust for blood. As it now transpires, he, at a very large scale, spared the violent elements that were actually in league with him and his party faction. They are now surfacing in various places and continue to be patronized by the police. In their stead and in their names, he killed innocent persons who looked like good Sikhs to him. His thirst for blood consumed toddlers, women, known human rights activists, lawyers, pressmen and true representatives of the people. On his orders the police had arrested, interred and tortured human right workers and had eliminated complete families. There is evidence to suggest that every dagger he plunged into young people's hearts was actually aimed at the Guru.

It was he, who firmly laid the foundations of the cultural ruin of the Punjab. During his last days, Beant Singh had started propagating that he was an embodiment of the Gurus and incarnations. He violated every cultural norm that the ancient Indian civilization has carefully nurtured over many millennia. When his end came, he went violently like Raja Kans, Shishupal, Mehshasur, Chandu and Wazir Khan. In the same hallowed tradition came his deliverer, Dilawar Singh, who made a powerful statement by sacrificing himself to eliminate the most violent man in recent history of the Punjab. He had no need to conspire with anyone else.

Today, Beant Singh's accursed bones, lying immersed in human blood, have claimed more victims. While bringing all that on record, we hope that the higher judiciary will eventually, taking all aspects of the case into consideration, resolve the matter in a truly humane manner.

Statement issued to the Press at Chandigarh on July 31, 2007, that is the day on which the final verdict in the Beant Singh Murder Case was pronounced:

The peculiar situation prevailing in India regarding the administration of justice in the context of minorities and other nations needs to be critically examined. The verdict in Beant Singh Murder Case is a perfect occasion when this can become the most fruitful.

In political cases all over the country, the tendency of the government has been to seek conviction for the wrongly accused members of the minority communities and other nations while going out of the way to protect majority community criminals. In pursuance of this policy, at least a

couple of Muslims are being currently sent to the gallows everyday in Bombay Bomb blast cases, while the prosecution appears to be bending over backwards to save Sanjay Dutt the actor who is equally an accomplice in law.

The Sikhs who were accused of assassination of Indira Gandhi were executed promptly. There wasn't a shred of evidence against Kehar Singh his 'judicial murder' was nonetheless committed with absolute impunity. In the case of the cold-blooded murder of the unarmed Beant Singh, even a FIR was not recorded. All those responsible for the murder of thousands of Sikh women, men and children in Delhi and all over India remained available for positions of power and pelf, one of them to the very end of his natural life span.

The same pattern can be observed in all prominent cases where similar issues are at stake. All those accused of the murder of the other Beant Singh stand punished today although most of them are innocent. But there is no justice for thousands who were disappeared, tortured to death, raped and looted at the instance of the CM Beant Singh. The same CBI that has been so 'efficient' (read ingenious) in investigating (read concocting) the present case, has made no headway in more than 2000 cases of faked encounters, enforced disappearances and illegal cremations entrusted to it by the Supreme Court of India at about the same time.

A certain bomb blast in Nanded, leading to the unearthing of a bomb making factory attracted no police action because it was being run by the ultra Hindu RSS. Nasib Singh has been incarcerated for the last twelve years, in the present Beant Singh Murder case for allegedly possessing and processing explosive devices.

The successful attempts made to save those responsible for the Gujarat massacre of Muslims is too well known to bear elaboration. According to all descriptions the 2003 Gujarat killings had genocide proportions. The equally notorious demolition of the Babari masjid in 1992 has gone unpunished so far. That appears to be the final fate of that case. The case of the massacre of Muslims after the demolition in Bombay has not come even to the prosecution stage.

In these circumstances to expect justice for the Sikhs accused of murdering an agent of the majority community is a far cry. No jurisprudence in the world will accept that a person, who is prepared to lay down his life, has free access to the victim he intends to murder, will seek accomplices and risk jeopardising his mission. We are of the firm opinion that Shahid Sardar Dilawar Singh had no accomplices or co-conspirators and that the people now sentenced are completely innocent.

By the strange turn of fate, the Sikhs who spilt their blood for five centuries to protect the honour and the people of India

are now once again shedding it to satisfy the majority community's particular fondness for human blood. For them the indigenous colonising power is proving to be more violent than the Mughal, Persian, Afghan and British, Imperial powers of the past.

Blood letting in India is being perpetrated in the full knowledge that the quest for filling the Kali's bottomless bowl with human blood is an eternal undertaking that will never end. As soon as the minorities and other nations appreciate the situation actually prevailing in India they will commence their earnest struggle to free themselves from the death-dealing circumstances. Those, whom the courts condemn today on the basis of stories concocted by the CBI, will be inspiration of the coming generations longing to be free. There is no doubt that today's decision is a political decision and that the totally innocent Sikhs have been condemned to satisfy blood-revenge razing in certain quarters.

Whether justice is to prevail in this unfortunate land ruled by the irrational will of the most communal majority on the face of this earth, will now be decided by the higher judiciary. It will now say whether the caprices of this majority bent upon enslaving others, is to prevail in this land claimed by those who have in history made no sacrifices for it, or the rule of law is to prevail.

Our final appeal will now be before God the Arbiter of the fate of nations, whom alone we acknowledge to be our Lord and Master and that of the entire creation.

EK OANGKAR:

THE MARVEL OF GURU NANAK

By Karminder Singh Dhillon, Ph.D. Kuala Lumpur, Malaysia

No other concept captures the core essence of Sikhism as Ek Oangkar. Innovative, mystical, marvelously concise and definitive, it also captures the spiritual genius and devotional brilliance of Guru Nanak. Never before had so much divinity been captured in so few syllables as is embodied in this strikingly illuminative concept.

Innovative and brilliant:

For some four thousand years, Indian spiritualism had counted as three, the functions and powers of God. In such trinity, one entity creates, another sustains and the third destroys. Hence creation is in a continuous cycle of coming into existence, being nurtured and finally being destructed. The three powers were denoted by the Sanskrit syllables representing "o", "aa" and "m" and they represented the words *Okar*, *Akaar* and *Makaar*. Put together – to signify the continuity of the functions of God - the syllables created the word *Oam* (sometimes spelt *Aum*. *Oam* thus represented both the separated trinity of God's functions, as well as the

combined unity of its powers. But while the separation won almost complete acceptance over time, the concept of combined unity was completely lost. Modern Hinduism even named the **trinities** separately as **Bhrama (creator), Vishnu (sustainer) and Shivji (destroyer)** and *mandirs* were associated with these beings, even creating competition. *Vishu's* community won hands down for the simple reason that human beings – being lovers of life – preferred to pray for the continuance of life (sustenance). It is estimated that for every 10 *mandirs*, 7 belong to *Vishu*, 2 to *Shivji* and one to *Bhrama*. *Shivji* came in a far second because of the fear of death. He could not be ignored completely. *Bhrama* was least important for the ironic reason that having being already created, there was little need to bother with creation anymore.

Guru Nanak's message was clear – **God was One. Only He created, only He sustained and only He destroyed.** His conviction in the unity of God saw him change *Oam* to *Oang*. The former, even though combining the three functions, was not unified enough. *Oang* is a new word; it amalgamates the three functions so well and so thoroughly that there is no more separation. The separation cannot be seen, felt, pronounced or heard anymore, simply because there was no separation. So if *Oam* represented a mixture of three that had the potential for separation, *Oang* represented an un-alloyed, inseparable and new entity that was no more than one. And to signify that the unity of God was all pervading, omnipresent and overarching, he invented the *Kaar*. This is the curved line that extends from the vowel that is above the E. The *Kaar* is graphic. It is an illustration. A drawing if one prefers. But one that is truly worth a thousand words. It shows clearly that anything and everything is under the control and power of the One *Oang*. And that nothing was outside of the *Oang's* influence. It was thus *Oangkar*.

Guru Nanak's brilliance sought to ground the unity of God to the extent that a second interpretation was impossible. He put the word *Ek*, meaning one to precede *Oangkar*. Guru Nanak understood the human mind well – he knew that a spelt out *Ek* (ੴ), had the potential of creating a second or third meaning. So he resorted to the numerical. The numeral 1 could have only one meaning. **It was thus ੴ. Guru Arjun Dev Ji gave ੴ the fitting place that it deserves in the *Guru Granth Sahib*. This is the only scripture in the world that begins with the numeral 1 to signify the unity of God. Every raag, every section and subsection of the raag and every banee in the *Guru Granth Sahib* began with ੴ.**

Marvelously Concise and Definitive:

The definite wonder was that the newly created ੴ packed core Godly attributes in such a way that its repeated recitation filled the Sikh's mind, body and soul with the defining spirit and Godly unity that Guru Nanak possessed.

The conciseness of ੴ further ensured that it became the core philosophy around which the *mool mantar* (basic, starting or root *mantar*) of Sikhism was centered. Eight more marvelous jewels crystallized from the inner being of the Guru's spirituality to create the most wondrous *mool mantar*. The ੴ stood majestically at the head of the *mool mantar*, formed its integral part and acted as the string that beaded the rosary of the *mool mantar*. The result was a *mantar* capable of bringing about divine grace, immeasurable blessings, and emancipation of the human soul. *Ek oangkar, Satnam, Karta Purakh, Nirbhau Nirvair, Akaal Moorat, Ajune, Saibhang, Gurbarsaad* takes the reciting Sikh into the folds of the unity that the Guru enjoyed with God. And this is because that One and only One God who is transcendent as well as immanent, who is True and Eternal, who is the Creator-being, who is without Fear and without Enmity, who is Timeless, who is Unborn, and who is Self-existent is realized by Divine Grace (*Parsaad*) of the Guru.

TRANSITION INTO INFINITY

About Gurmat Prakash

Sat Siri Akaal

Gurmat Prakash Publications has been publishing Sikh related media since 1994. These have included: calendars, day-planners and one of the first Sikh web pages, "The Sikh Dharma Page." "Transition into Infinity" is a continuation of the work that the "Journal of Contemporary Sikh Thought" began. This is not a true Blog but a magaZine. With the continuing attacks on rational thought, it is important for there to be a place where Sikhs can freely express their views. If you have an article that you would like to see published here, please e-mail it to amarprakash@yahoo.com for consideration. Editor Amar Prakash Singh, [View my complete profile](#)

"Break on Through to the Other Side"

By Amar Prakash Singh I don't know what Jim Morrison meant when he wrote these words, "Break on Through to the Other Side," but I do know that this is the True message of the *Guru Granth*. But to understand what we have to Break on Through, we have to look at the language of the *Guru Granth* and the language of the *Guru Granth* is the Language of Metaphor. What is a metaphor? A metaphor is a figure of speech in which a word or phrase literally denoting one idea is used in place of another to suggest a likeness or analogy between them. The use of metaphor can be further considered to contain the following

classifications: * allegory: An extended metaphor in which a story is told to illustrate an important attribute of the subject*
parable: An extended metaphor told as an anecdote to illustrate or teach a moral lesson

Why did the Bhagats and the Gurus use the Language of Metaphor? Human language is very limited. It is limited in that it can only be used to describe the empirical. When language is used to describe the transcendent it falls short because it is impossible to describe the infinite, the indescribable and the unknowable. Deng Ming Dao in his book, "Everyday Tao," stated: "It's hard not to use metaphors. As we try to negotiate more and more complicated subjects, we resort to metaphors to aid understanding.... The only intellectual way we have to describe the infinite is through the imperfect vehicle of the metaphor." Joseph Campbell, best known for his work in the fields of comparative mythology and comparative religion, put it this way: "The person who has had a mystical experience knows that all the symbolic expressions of it are faulty. The symbols don't render the experience, they suggest it. If you haven't had the experience, how can you know what it is?"

The misunderstanding of the concept of metaphor has been a road block in the path of all religions. Let us take a look at how it is used in the Guru Granth. Probably the easiest and most obvious metaphor is the one about the 'dogs tail.'

Like a dog's tail, which will never straighten out, the mind will not change, no matter how many things are tried. Guru Tegh Bahaadur, p 633 Like a dog's tail, it cannot be straightened; it will not listen to what I tell it. Guru Tegh Bahaadur, p 536 You can never escape your own inner tendencies, like the crooked tail of the dog. ||4|| Guru Nanak, p 990

Are the Gurus talking about a dog's tail? I don't think that I would be stretching the point, to say that you would have to be an idiot not to see that the Gurus were talking about something else. They are talking about a closed mind that is so filled with bad teachings that it can never be opened to the truth. This is exactly a description of the State of Sikhi today. Its mind is closed with misinterpretations and misunderstands of what the Gurus were actually talking about. It is a mind that has taken metaphors in the Guru Granth and literally interpreted them as fact thus not being able to look past the literal to see the transcendent.

In past articles I have explored how metaphor has been used in the Guru Granth. I have discussed concepts such as [Sach Khand](#), [Gurdwara](#), [Aad Sach...](#), [Amrit and Ishnaan](#), and [Halal](#). Literal interpretation of these and just about everything else builds walls and not doors to the transcendent. I talked about this in the article entitled ["Devolution."](#)

We stand before this wall with great fear and trepidation. Why? Because that wall is made up of all of our beliefs that we hold so dear. But we must "Break on Through to the Other Side" to get to what the Gurus were talking about and this is a very scary proposition. This also means understanding that even God is a metaphor. Joseph Campbell said it best when he wrote: "God is a metaphor for that which transcends all levels of intellectual thought. It's as simple as that." Before those that have the Akal Takht on speed dial are frantically calling to say that I have committed blasphemy by saying that the Gurus were atheists, let me say that would be very far from the truth. However Guru Nanak had no love for religion. I explored this in ["Imagine ... No religion too..."](#) The Gurus were talking about something that transcends any concept of God. Joseph Campbell stated: "The transcendent transcends all of these categories of thinking. Being and non being, those are these categories. The word God properly refers to what transcends all thinking..."Half the world thinks of God as a fact, a real being; these are the theists. And the other half of the world denies that God is such a fact...; these are the atheists. But neither half seems to know how to approach things metaphorically...."

But the Gurus understood the use of metaphor, in fact the entire Guru Granth is an analogy, an extended 1430 page metaphor describing the transcendent, IK. IK is the one. What is IK? You'll only know when you become one with it. This is what Guru Nanak meant when he uttered Mul Mantar: *There is One Truth The Doer of everything, fearless, without anger, Undying, Unborn and Self-Illumined.*

This is revealed through, the True Guru's Grace. Two thousand years before Guru Nanak, It was written in the "Tao Te Ching:" There was something formless yet complete, That existed before heaven and earth; Without sound, without substance, Dependent on nothing, unchanging... Its true name we do not know; Tao is the by-name that we give it.

This is another persons description of the transcendent that he calls Tao, what we as Sikhs call IK. And like those, who's goal is "To be one with the Tao," our goal is "To be one with the One, IK." Some would argue that this is not according to Gurmat but I would say that this is exactly what Guru Amar Das was saying on page 788 when he wrote: *Third Mehla: They are not said to be husband and wife, who merely sit together. They alone are called husband and wife, who have one light in two bodies. ||3||*

The meaning of this is totally metaphorical and if you take this statement literally, you will not understand that Guru Amar Das is not talking about an earthly marriage but a spiritual one between the husband, IK, and the wife, yourself; becoming one with the One. In "Thou Art That:

Transforming Religious Metaphor," Joseph Campbell writes: "...Mythology is often thought of as other people's religions, and religion can be defined as mis-interpreted mythology. "That is reading the words in terms of prose instead of in terms of poetry, reading the metaphor in terms of the denotation instead of the connotation." But this is exactly what modern day Sikhi has become, a religion that has mis-interpreted mythology, or metaphor. Sikhi has become a bunch of "petty ideologues," with the Guru Granth having been turned into a "how to book," with ridiculous talk of it's technologies. The Guru Granth is not about how to become liberated but is about being liberated. For example the following Shabad is found on page 305. This Shabad is the most referenced example of what a Sikh is to do to become liberated. But is really a reference to what you do when you are liberated. *"Fourth Mehla: One who calls himself a Sikh of the Guru, the True Guru, shall rise in the early morning hours and meditate on the Lord's Name. Upon arising early in the morning, he is to bathe, and cleanse himself in the pool of nectar. Following the Instructions of the Guru, he is to chant the Name of the Lord, Har, Har. All sins, misdeeds and negativity shall be erased. Then, at the rising of the sun, he is to sing Gurbani; whether sitting down or standing up, he is to meditate on the Lord's Name. One who meditates on my Lord, Har, Har, with every breath and every morsel of food - that GurSikh becomes pleasing to the Guru's Mind. That person, unto whom my Lord and Master is kind and compassionate - upon that GurSikh, the Guru's Teachings are bestowed. Servant Nanak begs for the dust of the feet of that GurSikh, who himself chants the Naam, and inspires others to chant it. ||2||"* This misunderstanding results in concentration on the superficial where appearance is more important than substance. Where the messenger is more important than the message. In an article, "IN GOD'S NAME, WHAT WE DO," on the Kheper website, it is written that: "Religious identities are our big ego trip. We cling to our religious symbols without even bothering to know too much as to what they stand for, establish religious dress codes, but seldom know its significance, and proclaim our fanatic religious cries, with warrior-zeal, little realizing that, just as a handful of swallows do not necessarily make summer, these symbolic identities do not necessarily confer us any Spiritual benefit. In order to qualify to be a true Sikh (Khalsa), for instance, one is required to have seen the Pooran Jyot- the lamp within." A good example of how Sikhs have strayed, is the use of Kirpan. Metaphorically it is a weapon to cut through negativity and ignorance. Physically it is a weapon to be used to defend yourself and the defenseless or in a righteous cause to defend the Panth. It is not to be used to defend your "religious sentiments" or to cut off someone's head because they wore a pink kurta and stuck a feather in his turban. If Sikhi can not survive this trivial matter then maybe it does not deserve to survive. The Punjab government has issued an arrest warrant on charges of "disgracing" the Sikh religion. I would contend that Sikhi

does not need any outside help in disgracing itself. Please, pick up your Kirpan and use it to cut through that "wall" of ignorance and "Break on Through to the Other Side."

SIGNIFICANCE, CONTENTS AND THE THEME OF 'SUKHMANI'

Dr. Gurwinder kaur Cheema. <guricheema@hotmail.com

Significance of 'Sukhmani':

There is a great significance of Sukhmani in the Sikh way of life and also enjoys reverence among the devotees of the Sikh faith. They used to recite it in the early hours of morning. Generally it takes more than half an hour to recite it. Any one who reads it with love, faith and devotion opens the doors of the treasure of eternal bliss and the very spring of peace, the reason being that the author (Sri Guru Arjan Dev ji) has poured into this composition his very spirit which was peace itself. This peace he had got from his constant communication with God. It is a treasure of all kind of happiness and pleasure.

The Sukhmani is one of the master pieces of Sri Guru Arjan Dev ji, the compiler of Sri Guru Granth Sahib. This composition is complete in all respects and it enjoys its independent status. The major religious ideas of Guru Arjan Dev ji are believed to have been treasured in it. Sri Guru Arjan Dev ji preached the message of universal peace, to all the inhabitants of the world. The Sukhmani urges that in order to gain the peace of mind a man should make it a constant practice to remember the Name of God. The remembrance will put a sort of fence; so to say, around him which no worldly trouble or evil will dare to break. According to S.S.Johar, "The Psalm of peace, its aim is to give solace to the mind. Guru Arjan, the composer of Sukhmani himself says 'He who listens to it with love and gives it a place in his heart shall enable himself to commune with the Lord.'" A person tired of life or deeply entrenched in sorrow or in remorse or in anxiety derives consolation and peace from reading Sukhmani.

The beginning of the composition opens with innovation to the Shabad_Guru who is the source of bliss: 'ਅਦਿ ਗੁਰਦੇ ਨਮਹ॥ ਜੁਗਾਦਿ ਗੁਰਦੇ ਨਮਹ॥ ਸਤਿਗੁਰਦੇ ਨਮਹ॥ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਦੇ ਨਮਹ॥' (ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਅੰਗ 262) Here Sri Guru Arjan Dev ji has made a departure from the prevalent Hindu tradition which refers to Personal God and gods. It also refers to the personal Guru-ship and the particular Gurus. Here the Guru wants to emphasize that way to God realization is only Nam-Simran: 'ਸਿਮਰਉ ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਖੁ ਪਾਵਉ॥' (ਅੰਗ 262)

When and where written: It is believed in Sikh tradition that the great Guru composed Sukhmani at Amritsar, while he was in a process of preparing the Holy Scripture for

humanity by which he preached the message of universal peace, to all the inhabitants of the world. Sukhmani is arranged in the Gauri rag of Sri Guru Granth Sahib (262-)

Structure: This composition is in 24 ashtpadis and each consists of eight stanzas along with a slok at the beginning just to give the theme of the canto concerned.

Meaning of the heading 'Sukhmani': Different scholars have given their interpretations regarding the significance of the heading of this composition. Some are of the view that the word Sukhmani represents the yogic term 'sukhmana' (ਸੁਖਮਨਾ), a mythical vein (ਨਾੜੀ) which is situated where 'ira' and 'pingula' (ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ) join together. It seems to be a wrong interpretation because in the Guru Granth Sahib all the Gurus are against 'hath yoga' which emphasises 'pranyam' (ਪ੍ਰਾਣਯਾਮ) and other 'aasans' (ਆਸਣ) - physical exertion.

Perhaps it would be a better and safer interpretation if we say that Sukhmani refers to a highest state of spiritual bliss. This interpretation would be in agreement with the Sikh thought and it would also explain the contents of the composition. Some scholars also agree to this interpretation. Prof. G.S.Talib calls this composition a jewel of Bliss or joys. It deals with the essentials of Sikhism and devotional philosophy of man. It breeds the spirit of universal brotherhood, peace and love. Principal Teja Singh in his book 'The Psalm of Peace' translated his version Sukhmani. He gives in the introduction that this composition is based on the basic unity of mankind which is derived from the unity of Truth. This argument seems to be in agreement with the fundamental thought of Sikhism. Sikhism builds its philosophical structure of non-dual Reality which is both manifest and unmanifest. If Reality is one and there is unity of Truth then humanity can be considered as manifestation of the Ultimate Reality. Therefore, Sukhmani throws light on different manifestations of Reality which is in essence based on the unity of non-dual Reality.

This composition seems to be a reaction against existential socio-political situation which was prevalent in the times of Sikh Gurus. It was a period of tyranny and oppression, suppression, and hypocrisy. This composition comes forth with an invigorating (reviving) spirit to inspire human consciousness against all falsehood, evil and ignorance. It is a great consoler of the mind. Therefore, it has been given the heading of Sukhmani which gives the message of love, peace and harmony. In order to justify the above argument we may give in brief the summary of the whole composition emphasizing different aspects which have been mentioned in the contents.

Contents: In the first three (1-3), the Guru mentions the advantages of repeating the Name of God. In cantos four to

eleven (4-11) Guru Arjan expresses his thoughts on God-man. Cantos twelve to twenty (12-20) mention the process by which God's grace can be won, that is, by self surrender or resignation to the Will of God. God is all truth. The Guru inspires the disciples with love of the Name, meditation. In the last cantos (21-24) the Guru elucidates the Name. Name covers both the personal and absolute aspects of God. The Lord is present in His creation. In the absolute form God is not subject to matter, time or space, God transcends and unifies all.

Theme: So far as we are concerned with the theme of the Sukhmani, we can say that the major is one and others are subordinate to the major one. The major theme is given in the first and the second pada. It is the following: 'ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੇ ਮਨਿ ਬਿਸੁਆ॥'(ਅੰਗ 262) This shows that the peace can only be obtained by the recitation of the divine. This recitation ensures our contact with God and serves as a channel for the outflow of Guru's virtue into ourselves. It is much evident that Nam Simran is the main theme. Nam is the treasure. If Reality is one unity, Truth or humanity must manifest their respective unities. All such unities are viewed within one Divine unity of the Almighty God... The Sukhmani states with the dynamic nature of non-dual Being which manifests unmanifest form and when it assures the form it marks the beginning of different yugas. Whenever it is in the manifest form it is expressing itself through the Divine Law which is expressed through the 'sabad' or 'satguru'. These three forms of one Reality are respectfully invoked in order to Nam Simran.

In the 2nd ashtpadi, we come across that the Ultimate Reality pervades in every element/creature. This fact of all pervasive Reality is realized through Nam Simran. Nam Simran is the subtle creative energy which is the cause of all manifest forms. It also functions upon human mind to make him realize the Ultimate Creator. In the 3rd ashtpadi, the Guru makes a sharp comparison with other forms of worship based upon the previous scriptures of the Hindus and other religions. Guru has made it clear that he has studied many revealed and other scriptures but Nam Simran is superior to all other religious observances: 'ਬਹੁ ਸਾਸਤ੍ਰੁ ਬਹੁ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਪੇਖੇ ਸਰਬ ਢੰਢੋਲਿ॥ਪੂਜਸਿ ਨਾਹੀ ਹਰਿ ਹਰੇ ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਅਮੋਲ॥'(ਅੰਗ 265) 'Nam-Simran is above all other means. Guru Arjan Dev bitterly criticises rituals, renunciation and ascetic practices. He is of the view point that if one is to get rid of pains and suffering, one is to practice Nam-Simran in the real spirit of the term (word). In the 8th chaupai of the 3rd ashtpadi Guru pin points that Hari's name is far superior to other means of God-realization. In the last four ashtpadis (21 to 24) Sri Guru Arjan Dev ji concentrates on the conception of Nam which is the fountain of spiritual Bliss-Sukhmani.

Like other religions, in the 4th ashtpadi Guru Arjan represents the human situation which has been accepted by the Sikh Gurus. According to Guru Arjan Dev man is presented as very weak and he is completely dependent on almighty Prabhu and in the Ashtpadi opening Slok says that the individual is without any... qualities and is child like also. Therefore, it is advisable for him to remember the creator who is always within and helps him to emancipate: 'ਨਿਰਗੁਨੀਆਰ ਇਆਨਿਆ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਸਦਾ ਸਮਾਲਿ॥ ਜਿਨਿ ਕੀਆ ਤਿਸੁ ਚੀਤਿ ਰਖੁ ਨਾਨਕ ਨਿਬਹੀ ਨਾਲਿ॥' (ਅੰਗ 266). Owing to weak, man is prospective to Almighty to surrender himself: 'qU Twkuru qum pih Ardwis] jIau ipMfu sB qyrI rwis]' (AMg 277) Owing to weak nature, man is attracted by worldly things. With the result he forgets the Creator and is engrossed in the creation only. Thereafter Sri Guru Arjan Dev brings him the idea of grace and mercy which is the only source of inspiration to come out of clutches of Maya. For this purpose complete self surrender is expected of a spiritual aspirant for the true Guru. All evils like anger, greed, desires, attachment and I-consciousness are humiliated to Guru's will.

The Guru qualifies this statement that Truth and Truthfulness are very significant in the way of realisation. Truth can be realised in the company of realised persons 'ਸਾਧਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਤ' (ਅੰਗ 271) (Here 'ml' means ignorance). Having accepted that man is weak Guru Arjan Dev introduces the concept of Grace in the 6th and 7th Ashtpadis. Grace is such a multi-dimensional concept which has many aspects in different perspectives. It helps man evolve and develop spiritually, socially and other ways also. In the 8th Ashtpadi the ideal man (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ) of Guru Arjan Dev has been projected. Brahm Gyani is a perfect person who completely identifies himself with the Ultimate Primal Source. In the 9th and 10th Ashtpadis comparison with other sects has been given in which the realization of Reality would not be possible. Different Saints, devotees belonging to different sects could have the partial vision of Truth but all of them are incapable to realise Him. They beg for His grace to gain strength. He is all in all and non-dual as well. He pervades every where without any discontinuity.

In the slok of Ashtpadi 17th the Guru outlines the basic structures of all comprehensive view of Reality. Like Guru Nanak's first slok of the Japuji Guru Arjan Dev says that Reality Is true in the beginning, in the unfested state, and in the manifested form ('ਆਦਿ ਸਚੁ ਜੁਗਾਦਿ ਸਚੁ॥ ਹੈ ਭਿ ਸਚੁ ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ॥') (ਅੰਗ 285). And this fact about Truthfulness of Reality has self evident in the present and in the future as well. And in the Ashtpadi the Guru says the form of Being is true (siq srUp). When one understands it, one tries to realise this true form. Then the spiritual aspirant develops from within all qualities of Truth realization. All elements with gyan are transformed into reality itself ('ਸਤਿ ਪੁਰਖ ਜਿਨ

ਜਾਨਿਆ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤਿਸਕਾ ਨਾਉ') (ਅੰਗ 286). And in the Ashtpadi 16th Guru also describes the transcendent nature of the Reality which is beyond form and contrary colours and the three strands of the Reality ('ਰੂਪ ਨ ਰੇਖ ਨ ਰੰਗੁ ਕਿਛੁ ਤ੍ਰਿਹ ਗੁਣ ਤੇ ਪ੍ਰਭ ਭਿੰਨ') (ਅੰਗ 283). It should not be misunderstood that Guru Arjan Dev believed only in transcendent. He tries to reconcile the unmanifest and manifest aspects of Reality which indicates that he is developing a dynamic view of Reality. In nutshell Guru Arjan Dev presents his view that the Ultimate Reality is dynamic and non-dual which is both unmanifest and manifest.

Then an ideal man is expected to be one with Ultimate Reality. Guru calls such a person 'sat purkh' (siq purK). 'Sat purkh' in a personified sense is a creative principle in all the universe including living and non-living units of the Reality. The realisation of sat purkh is the main idea of Sukhmani Sahib. With this view the Guru emphasises on Nam-Simran again and again. Simran is the only fruitful activity which a person is expected to perform while living in this world. All other things do not help man to realise the Reality. Hari Nam (ਹਰਿ ਨਾਮ) is the real wealth. In the slok of ashtpadi 20th, the term 'ਫਿਰਤਿ ਫਿਰਤਿ' wandering in the original context can be interpreted from two stand points. First, as man has undergone before this birth so many births. Second, after adopting different means of realization the devotee has come to know that Nam-Simran is the last resort.

In the last four ashtpadis Guru concludes that Nam stands for 'shabad' which is used to describe manifest attributes of the Real. The Real is a dynamic Reality which is both Nirguna and Sarguna when it assumes the manifest form it becomes the Nam as Personal Unity with infinite attributes. The remembrance of these attributes through Nam (ਸ਼ਬਦ) help human consciousness (ਸੁਰਤਿ) to develop from a form of multiplicity and duality (ਦੂਜਾ ਭਾਓ) and finally the state of complete oneness with Reality is realised. In the end we can say that this composition reveals that the real devotion of God is the praise of Lord. This is got from true Guru's word. Hence the composition if recited with loving devotion shall work on human mind in the form of Nam and Shabad and the ultimate outcome shall be extreme spiritual Bliss that is Sukhmani.

"Thus we can say that the central theme of the Sukhmani is Nam Simran. It brings the treasure of all kinds of happiness and pleasure. When a man worships God in the real sense, he attains eternal bliss. Some good qualities are cultivated in the man's personality which make him eligible to get other themes (grace of God, Love and dedication, nature of ideal man, 'Sargun' and 'Nirgun' aspect of God etc.) which are also incorporated by the Guru are subordinate to this major

one. When a man leans towards Nam Simran he becomes free from the cycle of death and rebirth and gets the eternal state tranquillity of Sehaj. There is something in the sincerity of the mental approach the hidden pathos and the verbal music which goes straight to the heart of the reader. It has a soothing effect on the nerves shattered by a life of hurry and furious activity. There is in it the still music of humanity, lyrical cry rising from the heart that has known suffering and has found peace.

The Sukhmani benefits the reader to a great extent. It makes one joyous and one feels refreshed, soothed and renewed after reading it because it came straight from the heart of Guru Arjan.”

BABA GURU NANAK UNIVERSITY- SOME REFLECTIONS

Prof. Gurtej Singh, Chandigarh, India

Circulated Version

Firstly, the name: The *Janamsakhis* tell us that Nanak acknowledged God Himself as his mentor and claimed to have been commissioned by Him with the divine title of ‘Guru Parmeshar.’ He is known as **Guru Nanak to his followers**, the official custodians of his message; this is also what his nine successors liked most to call him. The Hindus who wish to lay claim on him address him as **Guru Nanak Dev**, meaning ‘the divine Guru Nanak.’ **The Muslim** who loved him referred to him as **Baba Nanak** and as Pir Nanak. He belongs to them all and to the rest of the world also. He travelled far and wide to indicate that he respected no man made boundaries and that the entire world was his home. The word ‘Baba,’ used to describe him in this part of the world, along with its variations and derivations, is almost a universal term of respect. Since the University that the people of Pakistan so lovingly propose to establish in his memory is to be established on the soil of this great nation, it would be most appropriate to name it Guru Baba Nanak University or Baba Guru Nanak University. [Added later at discussions: Guru is not an incarnation in the sense of Indic religions. He did not come for one time intervention to restore ‘dharma.’ Similarly the Guru is not a prophet in the sense of the Semitic usage of the word. He did not claim to know God exclusively. He headed no ‘chosen people’ and did not claim priority for his followers in the eyes of God as that status, according to his thought, depends upon the intensity with which one loved God and served His creation. His is the ‘third way.’ Nanak was a Guru, ‘a teacher of an ever evolving revolution’ in human affairs, nurtured by God’s word revealed to the Guru. Baba is a term of respect applied to Sahikh Farid, Baba Bulle Shah and that is fine. But both the revered gentlemen were followers of a religion whereas the Guru was an originator of the ‘*teesar panth*.’ His legitimate status is that of a Guru and the epithet must be retained for the sake of propriety. Consensus on the name ‘Guru Baba Nanak or Baba Guru Nanak International

University’ was arrived at. The SGPC president was interviewed on his return to India the next day. He is reported to have said (according to *The Tribune*) words to the effect that Pakistan was setting up ‘Baba’ Nanak University.]

This university, since it will aim at attracting students from all over the world, will have to be a residential university. Sometimes in future, it can have a special chapter to cater to local needs, if that is deemed necessary. [It was accepted that the University will be almost a town. It will have a campus of 2,500 acres to begin with. The concept will be that of building a knowledge city. The entire Nankana town will be rebuilt anew to accommodate modern concepts of urban living. Their original concept was that of using only about 600 acres. Several Pakistanis and all of us insisted that it should be located in Guru’s Nankana.]

While considering a motto for the institution, perhaps his profound observation *Nanak satgur aisa jaaneai jo sabh se lai milaai jeeo* (Sri Raag Mahla 1, GG 72) or *sabh mahai jot jot hai soe, tis de channan sabh mahi chaanan hoe*. (Rag Dhanasari, Mahala 1, GG p. 13) will be relied upon to yield some universally pleasing and edifying words of infinite hope. [This issue was not discussed.]

Status: The proposed university could be a part of the establishment of the State of Pakistan or a State run university, as it has been the convention in many states. It could also be an ‘autonomous’ University created under a statute and funded mostly by the State as several universities in my part of the Punjab are. It is also the age of privatisation and private educational institutions of this stature exist in both the Punjabs. It is easy to imagine that people from many nations would like to be associated with an institution commemorating Nanak. In the circumstances, it would be proper to have this University as a private institution governed by a Board composed of an appropriate number of people from several nations. It will then constitute a befitting tribute to the universal character of Guru Nanak’s mission as well as to the man who respected no divisions that divide nations and pit a people against one another in the name of mundane patriotism. Tight control over its functioning by the state or even intense association of the state with it, would send wrong signals which, I am sure everyone concerned would like to avoid. It would even cast a shadow of suspicion over the academic work it does in some specific fields, for instance in history. That would detract from the laudable aims with which it is being set up. [The Pakistanis were mostly very vocal, except for Zafar Cheema, that an autonomous university was desirable. The decision was that a close association with the government must be maintained so as to facilitate smooth functioning. Dr. Johal insisted that the land upon which the University was proposed to be built should revert to the Wakaf Board if

it was not built.]

The proposed University should be owned of course by Guru Nanak through the Board of Trustees. This board which will replace the Chancellor, should be composed of an appropriate number of individuals coming from many countries. The criteria for the selection of trustees, their term of office, their tenure and the functions that they will be required to perform, should be laid down precisely. These will mostly pertain to policy making, management of external affairs, fund raising, appointing the Vice Chancellor, having a say in the appointment of teachers and performance of ceremonial tasks. By and large it will be a body of altruistically inclined individuals and will thereby provide expression to one of the basic pillars of the new universal culture preached by Guru Nanak. Maybe someday it will come to signify recognition for individuals who have spent a substantial part of their lives in the service of causes that would be nearest to the Guru's heart. Then this membership will be eagerly looked up to as its own reward, thus encouraging the members to excel themselves and to represent Guru Nanak's thought in a special way. [A broad agreement on independent character of the managing board was reached with several on the Pak side highlighting the virtues of autonomy.]

Administrative arrangements: The basic administrative machinery could, as is the convention in many countries, consist of two bodies, the deliberative and the executive. The deliberative one is usually a larger body with elected, nominated and ex-officio members. It should be empowered to make rules, by-laws etc and to appoint the executive body perhaps by elections inclusive of other modes of selection. The much smaller executive body could perhaps be entrusted with all the administrative powers required for smooth day to day as well as long term functioning. [It was felt that the time was not as yet ripe to go into these details.]

Academic Council: Keeping in view the unique nature of this university, it would be befitting to provide it with an academic council designed to have final say in all academic matters subject only to the policy laid down by the Board of Trustees or whatever else the apex body is to be called. It should give adequate representation to all academic disciplines being taught in the university and instead of being a fixed rigid body in terms of the academic people composing it, should be so flexible as, ideally, never to be the same for two disciplines. [There was a measure of agreement on this issue.]

Academic Disciplines: This will be a university which will have to attract students from far and wide. Apart from the excellence in teaching which will be its most compelling attraction, it will have to have others added on to it. It could lay special emphasis on exposing the students and the teachers to the unique culture of our two Punjabs. The spirit that has always sustained hope in the goodness of the human

nature in the most trying of times, is worthy of being exposed to. Rising from the ashes again and again which has come to be the insignia of our civilisation, can inspire many around the globe. The university must primarily concentrate upon humanities and social sciences. There is no dearth of universities producing abundant crops of technocrats, management experts and others oriented towards multiplication of wealth and maximising of consumption. The study of humanities and social sciences, concerns itself with enriching minds, (*mat vich rattan jawahar manak je gur ki ik sikh suni*) training the spirit to do good, building bridges of understanding and with dousing the fires of hatred all around. That is the culture that a university named after Guru Nanak must seek to spread.

An emphasis on the selected aspects of international law and human rights would perhaps be well placed. South Asian studies with reference to struggling minorities everywhere could also form a subject of study. Contemporary history could be a discipline that may not suit certain nations but would still be worth exploring from the view-point of the march of civilisation. We have means of objectively recording our images of the present more accurately than we have ever had in the past. It would be a pity if these tools are not employed to collect relevant material to serve the needs of the objective historians of the future. It is a fallacy to believe that history is all about the past. Its concerns are very much rooted in the present and it seeks to mould the future. The post-decolonisation interpretation of history in India has developed into one of the biggest millstones around the neck of truth. Some European interpreters, legitimately proud of their methodology have treated their methodology like a dogma. They believe that the application of methodology leads automatically to the discovery of Truth. That is another monumental misconception which is writ across almost all the chairs established by the Punjabis in particularly the American universities. It is possible to strictly apply the methodology and to discover two opposing propositions of equal validity. The prism that distorts light is in the mind. It is fitted there to sub-serve the supposed needs of a culture deemed superior by scholars with a narrow vision. If it were in reality superior, there would be no need of defending it with deliberately evolved half truths and further, some times with blatant lies. The Eurocentric interpretation of history of which both the Punjabs are victims in today's world, could perhaps be avoided in the future. A university of the type being conceived today is perhaps best suited to preserve the truth for its own sake and because truth is the most nourishing manna dew of all times. [The Pakistani people were keen on Medicine also but apparently dropped it easily. Dr. Johal suggested *ayurveda* studies in alternate medicines. This found favour with many. Insistence on character building aspect was laid and is of course the main aim of any educational institution. Languages and comparative theology was also proposed.]

Publication Bureau-cum-Resource Library: A special feature of this university must be a publication bureau which must publish all the journals of the various departments in the university, all the worth publishing research works produced by the various disciplines and capable of preserving old manuscripts and artefacts. May be it will require a special preservation wing which is a usual feature of libraries everywhere. This library should stock not only the usual books required by the students and teachers, but could be storehouse of all books published anywhere in the world in any language pertaining to the Sikh people, Punjabi language and the Punjabi culture of the two Punjabs. Anyone anywhere, interested in reading, studying or researching these subjects should be able to find material under one roof. It will obviously mean prospecting for books everywhere and purchasing them wherever they are available to make them accessible to the interested scholar in the most economical form or format. [This was proposed under the 'living touch' package. There was no opposition to it. It was also not discussed fully.]

The Campus: It would be a befitting tribute to the Guru and ourselves if we established a special botanical garden within the campus to preserve and display the flora and fauna that is typical of our two Punjabs and may have adorned the earth when Nanak was living. In my part of the Punjab the trees, bushes, herbs and even the birds that were a common sight some forty years ago are hard to find today. They have been replaced by vastly different foreign trees, plants, animals and even common birds. We must preserve a slice of the Punjab as it was at Nanak's time even if it cannot be an exact replica, it should be nearest to it so as to give an idea of what he had lived with. While on foreign tours, he did become emotional about 'the beetles singing songs in my *baar*' and gave a thought to the mother earth around his village decorating itself with new garments in the spring season. We find such references in his *baani*. It would remind us of him in a special manner, were we to see it all happen as he would have seen it happen in his own day. [Surprisingly something similar was proposed by two very serious persons on the Pakistani side also. Even the UK people favoured it.]

Architecture: As for architecture, the buildings in this university must not be high rise pigeon holes. Very rarely must they arise above two stories. Those concerned with designing them would do well to borrow heavily from the campus of the Khalsa College Amritsar and the mansion of Maharaja Sher Singh at Batala. [While introducing this I mentioned the name of Bhai Ram Singh, who had designed the Khalsa College Amritsar building. His concepts tally most with Sikh perceptions of graceful buildings. Ms Syeda Hyder was quite happy with the mention of his name. She has written a very well researched book on Bhai Ram Singh and found him to be a most fascinating character. At dinner she was sitting opposite to me and spoke very highly of Ram

Singh who had designed many buildings in Lahore, Nabha, Bahawalpur, London and elsewhere. She is the principal of the College of Architecture.]

[A very preliminary paper presented in behalf of the Delhi Sikh Gurdwara Parbandhak Committee at the first international meeting at Lahore (June 15, 16, 2007) to discuss the establishment of a University in memory of Guru Nanak at Nankana Sahib. It was presented with the hope that in a very humble way, it would become a working paper for the initial exercise.-Author]

[The paper was circulated to all the participants, by the Chairman of the meeting.]

PRACTICING SIKHI

By Wanda Chow, News Leader, Jun 29 2007

Jatinder Singh is the founder of Sikhcess, a group at the Ramgharia Sikh Temple in Burnaby that prepares and distributes meals every month to the homeless in Vancouver's downtown eastside. They were recently honoured by Burnaby City Council.

An eye-opening experience has a group of young Sikhs trying to make a difference for the region's homeless. Last January, the group had an idea to bring food to the needy in Vancouver's poorest neighbourhood. "We thought, a couple hundred packages should be enough to take care of the Downtown Eastside," said Jatinder Singh with a laugh at their naiveté.

When they saw first-hand that that was just a drop in the bucket, rather than be discouraged the group simply set their sights and goals higher. "It just evolved in that night to a much more aggressive goal," he said. The group, an offshoot of Sikhcess, a community organization that promotes the basic Sikh principles of public service, decided to commit to a minimum of one year during which they would distribute 15,000 to 20,000 food packages in the Downtown Eastside. Six months into the campaign, they've already given out more than 12,000 packages – each consisting of a curried vegetable wrap, a dessert and a beverage – and are no longer limiting themselves to the Main and Hastings area. The next distribution is being planned for New Westminster on the July 21 weekend. Singh, 40, is the founder of Sikhcess, and started the Feed the Homeless Campaign along with Nikki Bachu and Indy Panchi.

Sikhcess is not affiliated with any specific Sikh temples, but rather draws on the support of the entire Sikh community in its efforts, which were recognized by Burnaby city council earlier this week. Singh said the campaign has enjoyed

tremendous support from the Sikh community, with the temple in Queensborough, Gurdwara Sahib Sukh Sagar, so far sponsoring two food distribution nights, and the Ramgharia Sikh Temple in South Burnaby sponsoring one of the first that helped launch the campaign.

The campaign follows in the 500-year-old Sikh tradition of Langar, or "free kitchen," in which people of all faiths, castes and backgrounds sit side by side in temples sharing a free vegetarian meal together. "It's not an idea exclusive to us," Singh said. Temple members and other community volunteers roll up their sleeves to prepare the wraps and packages, which are then handed out by a group of 15 to 20. Singh said typically when they first set up, a line of about 150 people forms, followed by another equally large queue. Then the group will walk the streets and alleyways looking for people who could use a free meal. If they find people that are passed out, "they wake up with a package of food in their bag or next to them." Singh, a Vancouver resident, said he's been most impacted by the gratitude he sees from the food recipients, "grateful someone's coming to help them with no strings attached." One can't help but almost be shamed into helping when recipients "express so much gratitude at what we think is such a small thing," he added. He noted that when he goes to the Downtown Eastside the day before a food distribution to get the word out, some people actually recognize him and ask if he'll be feeding them again. It's "rewarding," he said, because "they're not just taking and forgetting." In addition to that gratitude, organizers have been surprised "there's almost a clamouring of Sikh organizations wanting to sponsor the events ... We can't hold enough events to [meet the demand from sponsors]."

The campaign has enjoyed the support of anonymous corporate donors who contribute thousands of cans of pop or bottles of water. Khalsa school in Surrey recently donated the food and volunteer time to allow for the distribution of 3,500 food packets in a single night. The donations mean organizers don't have to solicit monetary donations which would only complicate what they're trying to do, Singh noted. And then there's the occasional volunteer who hears about what the Sikhness group is doing and drops by to lend a hand. Singh stressed that the campaign doesn't have illusions of solving the often formidable problems that plague many homeless people, such as addictions, mental health and diseases such as HIV/AIDS and Hepatitis C. All they hope to do is offer some temporary relief.

In the greater scheme of things, "we're hoping it has a copycat effect," he said. "We realize how easy and simple it is to do. There are people out there who are terribly generous and willing to help the homeless if you just go out there and ask. "If every community group did this we wouldn't have nearly the social ills we do ... This is not a hard thing to do."

Anyone wanting to help with the Sikhness Feed the Homeless Campaign can call Jatinder Singh at 604-866-5432.

SINGH SABHA MOVEMENT

Gurcharan Singh, Kulim, Chigwell, London

Recently there has been a lot of discussion over the Singh Sabha Movement. An ex IAS officer Sr Surain Singh Dhanoa is of the opinion that the Sikh identity survived in the late 19th century only due to the British administration in the Punjab. This is wrong and very misleading. The Anglo-Sikh relationship lasted only so far as it was mutually beneficial for both sides. There were many other factors that played a role in the Sikh revivalist movement. Here we look at the issue to understand the main drivers behind the movement, the internal divisions, the achievements and the failures.

If we look at the Singh Sabha Movement, in light of the wider Punjab politics, there was a factor of factionalism and belligerence common in the Punjabi public life, that resulted in hundreds of organisations coming into being in the province between 1870 and 1900. Therefore Singh Sabha was not something unique in that sense, but for Sikhs it is a milestone, however, as it helped Sikhism fight off an onslaught against its unique identity. There were many secular, religious and political forums, parties and societies that arose- in all there was a peculiarity because when compared to other Indians the Punjabis tended to go public with their struggles, which was very much based on self confidence power and an aggressive approach to demand, rather than utilising diplomatic manoeuvring, which as opposed to Punjab was prevalent in most other parts of British India.

The other institutions at that time and the ideology of the Singh Sabha movement appear to be similar. The Muslims had their Anjumans and the Hindus, the Arya Samaj which some of the Sikhs initially welcomed. The Christian Church too was trying its luck. Finally there was the Singh Sabha movement. Arya Samaj or the anjumans of the muslims or the Singh Sabha, they all re-evaluated their traditions in light of contemporary demands against the British. For the Sikhs, the onslaught of the Arya Samaj mischief against the Sikh Gurus and Articles of Sikh Faith was the ignition for their movement. All these organisations served to focus the attention of their co-religionists upon the issues facing their communities and harnessing them towards the strategies deemed necessary by them. However the Singh sabha of the Sikhs did not have the simple problems of the Muslims and the Hindus. It had some special problems and to compound matters, it was divided. While one group of Sikhs addressed the problems of defining and promulgating the sense of identity and separate consciousness during a time when most Sikhs felt comfortable with little if any distinction

between the beliefs and practices of the Hindu and the Sikh. The other group was happy to be considered as a reformed part of the greater hindu philosophy.

The challenge for the Singh Sabha lay in particular to represent and assert a view of distinctive Sikh tradition and identity, a victory upon such could mark a decisive turning point for the community in the new century and forever. Contrary to the accepted wide belief today, from the onset the two thoughts of Sikhism, its activists disagreed over the correct doctrine and strategy. Perhaps this is the seed of discontent among Sikhs that was sown and has never disappeared. It is seen repeated in gurduaras and Sikh societies all over the world.

The Singh Sabhas were not one central organisation but about 110 throughout Punjab. The main thrust against the proselytization by Muslims and Christians was led by the Singh Sabha Amritsar- under the guidance of the Maharajah of Faridkot and Baba Khem Singh Bedi, who also supported the expansion of education among Sikhs. It is said this group tended to be elitist, with the traditional Gianis, Gurduara Bhais, and the Sikh aristocrats. On the issue of whether Sikhs were Hindus, this faction aligned with the Udasis and sahejdharis and was comfortable with portraying Sikhs as a reformist element within greater Hinduism. On the other hand, the Lahore Singh sabha led by 'lower caste' Sikhs- 'socially deprived ', would be the correct word- such as Giani Ditt Singh ji, other middle and professional class Sikhs such as Giani Gurmukh Singh and Bhai Jawahar Singh, championed an aggressive assertion of Sikh separateness, attacking the popular customs, such as caste and hindu influences in ceremonies and shrines. Both the groups mobilized supporters and developed communication links with what can be described as the Third Force of the Panth- the back bone of community - the rural Sikhs.

Controversies raged, with great heat and destructiveness for whole two decades between the two main Singh Sabhas-- with the Lahore Singh Sabha, emerging as victors as other Singh Sabhas from all over Punjab began associating themselves with the Lahore Singh sabha - becoming later to be known as the Tatt Khalsaii perspective. Although the Singh Sabhas were seen as the milestones, that reasserted the shape of Sikhsim and Sikh identity, they also brought an untold misery of rivalry between the Sikhs, a legacy that has remained as a curse to this day upon the Sikh psyche.

In the Sikh struggles there appeared to be three related types of political strife. The first one was the lawsuits, social ostracism, attacks in the press and by preachers, manipulation of the edicts from the Akal Takhat [a familiar story these days too]. The second was an increasingly important dimension focussing the Sikh interests against other Punjabis, such as Arya Samajists and the Muslims. The relations

between the Sikhs and the Arya Samajists became irreparable in 1880s when the Arya Samajists made attacks against the Sikh Gurus in publications. Further antagonism increased when Araya Samajists initiated shuddhi movement to reclaim converts to Islam, but extended it to Sikhs. The third was the struggles against the Muslim influences; the third party in these struggles generally was the British administration- such as in the jhatka meat issue, and the declaration by the Ahmedhiyas about Sikh Gurus and finally the issue of the Lahore municipal Amritsar and Jalandhar Municipal committees.

Despite the above position of the British administration, the Singh Sabhas generally adopted a friendly approach towards the British for a number of reasons. This was usually for mutually beneficial reasons. The mood of the Singh Sabhas can be captured from a publication in the Khalsa Akhbar, written as an editoriol by Giani Ditt Singh ji, "How The Panth has made progress", attributing the progress to the british presence in the Punjab. The Sikhs were happy as the British administration had accorded Sikhs certain privileges like Sikhs in the army were encouraged to be amritdhris, the higher percentage of Sikhs in the services etc. This led Sikhs to the turn of the century when a great and very sensitive question arose for a number of legal, and political reasons to WHO WAS A SIKH? This brought a number of questions to the forefront for the Sikhs and another change took place, in the shape of Chief Khalsa Diwan by 1902. In my opinion the work of Singh Sabhas was not totally completed by the time they were immersed into the Chief Khalsa Divan in 1902.

The CKD created a mass consultative system, which was very cumbersome, in my opinion, and was responsible for many of the decisions left to be decided at the "local level" in the community. It was also a pity that the various Singh Sabhas, about 110 in total that stretched the length and breadth of Punjab, generally did not have a committed single leader and thus their effort, although often had support from local sections of the Sikhs, was very much lacking an all out all Punjab Sikh support for the same Sikh issues. The absence of a single assertive Sikh leader restricted the full explosion of the Sikh stamina and determination, while restricted Sikhs from achieving full success in the first and second round of the Sikh revivalist movements. The first being Singh Sabha and the second phase being the Chief Khalsa Divan era- which itself saw divisions, when the Central Sikh League emerged. The most highly lost and elusive issue from the Sikh revivalist era that has remained in the Sikh community is perhaps the issue of the Mazhabis Sikhs - who now are falling victims again to outside dera culture- which has been instigated by both Sikh political opportunists like Badal and the rapist dera chief in present times.

Although the rapist saadhs' copy cat acts [dressing and issuing similar to Guru Gobind Singh Ji and the Amritpaan] are being blamed for most of the present unrest in the Punjab, I believe the issue goes beyond that. It is politics, the manipulation by the Badal camp for its lost votes in the Malwa and the rapist sadh's conspiracy to escape criminal charges levelled against him are the real underlying causes of the present unrest. The Sikh community has been dragged into this by opportunists from both sides.

The Lahore Singh Sabha tried ever so hard and desparately to change Sikh social attitudes towards the Mazhabi Sikhs - so as to ensure they do not become vulnerable to Arya promises of equality, and break away from Sikhism, but it looks that failure has come to haunt Sikhs now. The remnants of Amritsar based movement which became and continue to be the main cause of loss of thousands of so called "lower caste Sikhs" to the proselytizing schemes of post independence Hindutva zealots. The curse of caste remains with the Sikhs much against Gurbani based Sikh reht. So far the "Amritsar" Singh Sabha, led by the "sant samajis" has the upper hand in the Sikh establishment in Panjab and India; while, it seems, the "Lahore" Singh Sabha has spread to the Sikh diaspora.

INDIAN AMERICANS ROLE IN INDIA'S INDEPENDENCE MOVEMENT

By Inder Singh

Indians started coming to the United States either for higher education or for economic opportunities. In a short period of time, they quickly learnt the value of freedom and liberty. Many Indians wanted India to be free from the British slavery and some of them played a significant role in the struggle for independence of India. They imbibed the fire and zeal of revolutionaries and became the trail blazers of the freedom struggle for India. They may have been born as ordinary people and lived ordinary lives but they left an extra-ordinary legacy. On the 60th anniversary of India's Independence, Indian Americans salute their pioneers, the heroes of Indian American history, who sacrificed their careers and some even their lives, for the sake of liberty and freedom for India.

On April 5, 1899, four Punjabis who had worked in the British Royal Artillery in Hong Kong landed in San Francisco, and they were allowed to stay in the US by the Immigration Service (*UC Berkley website*). That grant of permission provided the signal to others to follow those four pioneers.

Many more Punjabis headed towards America in search of economic opportunities. The new immigrants found only menial jobs in factories, lumber mills and railroad construction. They were needy workers, accepted low wages, poor working conditions and many times traveled from place

to place in search of work. The employers preferred the Indians to the whites, but the unions despised the immigrants. As the number of Indian workers increased within a span of few years, they started facing discrimination and hostility which sometimes led to racial riots, resulting in certain cases, loss of life and property.

In 1907, Indians became the victims of racial riots deliberately directed at them in Bellingham, a milling town in Washington State. A mob of about 500 men assaulted boarding houses and mills, forcibly expelling Hindus (Indians were called Hindus irrespective of their faith). The chief objective of the racial attack was to "scare them so badly that they will not crowd white labor out of the mills." The town had a small police force which was overpowered by the white mob. Indians became victims of violence, experienced bigotry, encountered discrimination and suffered humiliation. They had come in search of a chance for a better life for themselves and their families but the nightmarish incident forced about 200 Indians employed in various mills to leave the town in fear.

The Japanese and Chinese governments would negotiate compensation for life and property losses with the American government for race riots and similar discriminatory treatment perpetrated on their overseas nationals. But the British Indian Government did not make any representation to the U.S. Government for compensation for injuries or the loss of property of the Indian nationals. Indians soon realized the difference between the citizens of a "slave" country and that ruled by their own people.

Higher education in American universities was a powerful magnet for young people even then. The United States welcomed qualified Indian students seeking admissions in the American universities. However, upon graduation, they were not able to get jobs commensurate with their qualifications. The discriminatory practices were against the very ideals of liberty and freedom they had experienced in their University environment. The Indian students attributed the racial prejudice and discrimination to their being nationals of a subjugated country. They were motivated to get rid of the foreign rule in India and were determined to fight for freedom for their motherland. They also started fostering feelings of patriotism and nationalism among their fellow Indian Immigrants who were already facing racial prejudice and discrimination at work.

Some Indian students formed organizations to collectively assert their birthright to independence for India and explored ways and means to attain self-rule. Taraknath Das, a student, began publishing the magazine *Free Hindustan* in 1907 in Seattle, advocating armed rebellion against the British rule as a means for achieving independence. He also established the East India Association in 1911. Har Dyal

who had come from England after relinquishing his scholarship and studies at Oxford University, started *Bande Mataram* in 1909 for communicating his revolutionary ideas to the students and the Punjabi settlers.

In the United States, Har Dyal was identified with the nationalist activities. He had been a faculty member at Stanford University for about two years. He inspired many students studying at the University of California at Berkeley and channelized the pro-Indian, anti-British sentiment of the students for independence of India. Two of his student followers, Katar Singh Sarabha and Vishnu Govind Pingle, later played very prominent role in the Gadar movement. Dyal's fervor for India's freedom spread beyond the university campuses. A meeting of some patriotic and enlightened Indians was called on April 23, 1913, in Astoria, Oregon, where Har Dyal, Bhai Parmanand and others passionately spoke for throwing the British out of India and securing liberation by all means at their disposal. It was at this meeting that the Hindustan Association of the Pacific Coast was formed with a major objective to liberate India with force of arms from the British colonialism, just as Americans had done more than a century ago, and to help establish a free and independent India with equal rights for all. Sohan Singh Bhakna was elected President of the Hindustan Association of the Pacific Coast while Har Dyal became the General Secretary. Har Dayal provided leadership for the newly formed association and was the central figure and the force behind the new organization.

Punjabis had come to the United States with the highest of expectations but they were equally disillusioned when they faced hostility and racial prejudice from the American people. When the Hindustan Association of the Pacific Coast was formed, they supported its objectives whole-heartedly, became its members enthusiastically and supported it financially.

The association began publishing the magazine *Gadar*, to promote the aims, objectives and activities of the organization. *Gadar*, literally means revolt or mutiny. It was aimed at exposing the British imperialism and called upon the Indian people to unite and rise up against the British rule and throw them out of India. It carried articles on the conditions of the people of India under British rule and also on problems of racial attacks and discrimination against Indians in the United States.

Gadar, was published in Urdu, Hindi, and Punjabi, among other languages and was distributed free. In a short period of time, the *Gadar* magazine became very popular and sought-after periodical for revolutionary and patriotic ideas. The magazine and similar publications from the Gadar headquarters, *Yugantar Asram* in San Francisco, were sent to the Indian revolutionaries in India, Europe, Canada, Philippines, Hong Kong, China, Malaysia, Singapore,

Burma, Egypt, Turkey, and Afghanistan. Even if one copy reached India or a fellow revolutionary anywhere, multiple copies were reproduced for circulation. The visible effects of the *Gadar* publications started to manifest in India and abroad. The Gadar movement became the symbol of political consciousness of the overseas Indians. Many committed volunteers opened branches of the Gadar party in other countries and worked tirelessly to promote the objectives of the party. Thus, the seeds of revolt that Har Dyal sowed developed into a formidable organization.

The British government got alarmed at the popularity of the Gadar movement and free accessibility and availability of the 'seditious' literature. They used every means to stop its circulation, particularly in India. They also tried to suppress the Gadar movement and had hired agents to penetrate the Gadar party and watch their activities. The British were convinced that removal of Har Dyal would bring an end to the revolutionary movement. At the behest of the British, the American government arrested Har Dyal in March, 1914, but later released him on bail. Upon the advice of some friends, Har Dyal jumped the bail and left for Switzerland from where he went on to Germany.

Soon after the formation of the Gadar party, World War I broke out in August, 1914, in which Germany fought against England. The Germans offered the Indian Nationalists (Gadarites) financial aid to buy arms and ammunitions to expel the British from India while the British Indian troops would be busy fighting war at the front. The Gadarites started an energetic campaign to mobilize the overseas Indians in Singapore, Burma, Egypt, Turkey and Afghanistan and particularly Punjabis in Canada and the United States, and to inspire them to go to India to launch a revolution. They drew plans to infiltrate the Indian army and excite the soldiers to fight not for the British but against the British Empire, and free India from the shackles of British imperialism.

The German government had great sympathy with the Gadar movement because the German government and the Gadarites had the British as common enemy. In September 1914, Indians formed Berlin Indian Committee (also known as the Indian Revolutionary Society) members of which were, Har Dyal, Virendra Nath Chattopadhyay (younger brother of politician-poetess Sarojani Naidu), Maulvi Barkatullah (after his death, he was buried near Sacramento), Bhupendra Nath Datta (brother of Swami Vivekananda), Ajit Singh (uncle of *Shaid-i-Azam* Bhagat Singh), Champak Raman Pillai, Tarak Nath Das (a foundation is named after him in Columbia University), and Bhai Bhagwan Singh (he was the most wanted rebel by the British Government; his grandson S.P Singh lives in Atlanta). The objectives of the society were to arrange financial assistance from German government for

revolutionary activities and propaganda work in different countries of the world, training of volunteer force of Indian fighters and transportation of arms and ammunitions to reach the Gadarites for a revolt against the British Government in India.

The Indian Revolutionary Society in Berlin successfully arranged substantial financial aid for the Gadarites from Germany. The German Embassy in the United States engaged a German national to liaison with the Gadar leadership in San Francisco. The society also commissioned several ships to carry arms and ammunitions and batches of about 6000 Indian revolutionaries to India.

The Gadarites also sought help from anti-British governments in other countries. In December 1915, they established a Free Hindustan government-in-exile in Kabul, Afghanistan, with Raja Mohinder Pratap as President, Maulavi Barkatullah as Prime Minister and Champakaran Pillai as Foreign Minister. The government-in-exile tried to establish diplomatic relationships with countries opposed to the British in World War I such as Turkey, Germany, Japan, and others. The Gadarites established contact with the Indian troops at Hong Kong, Singapore, and in some other countries and hoped for their participation in the uprising against the British.

Before leaving for India, the Gadarites were given the misguided impression that India was ready for a revolution. So when the World War I provided a golden opportunity for them to attain their goal, they hurried homeward for rebellion and to overthrow the British Government in India. They had hoped that the embers of freedom had caught fire in India too and expected the Indian revolutionaries to join them in rebellion to liberate India. The irony of that valiant effort was that while the Gadarites had gone to India to fight willingly for the freedom of their motherland, the Indian leadership openly and willingly co-operated with the British, thereby prolonging India's serfdom.

The traitors of the Gadar movement leaked out the secret plans to British spies. As a result, the ships carrying arms and ammunitions never reached India. Many Gadarites were taken captives upon reaching India. They were prosecuted and several were imprisoned, many for life, and some were hanged. According to one estimate, as many as 145 Gadarites were hanged, 308 were sentenced for longer than 14 years and many more for lesser terms. In the United States too, several Gadarites and their German supporters, were prosecuted in the San Francisco Hindu German Conspiracy Trial (1917-18) and twenty-nine "Hindus" and Germans were convicted for varying terms of imprisonment for violating the American Neutrality Laws.

[www.sikhpioneers.org]

The Gadar Movement was the saga of courage, valor and determination of overseas Indians to free India from the shackles of British slavery. Although the movement did not achieve its intended objective, nevertheless it awakened a sleeping India and left a major impact on India's struggle for freedom. The heroism, courage and sacrifices of the Gadarites inspired many freedom fighters to continue their mission. The Gadarites wanted to liberate India by the force of the arms. Many years later, Subhash Chander Bose, a prominent Congress leader, organized Indian National Army (INA) under the leadership of General Mohan Singh to invade India, hoping that the serving soldiers of the British Indian army would defect and join to liberate India by force. The Gadar leaders were shocked at the Indian freedom fighters' co-operation with the British Imperialist government in their war efforts during World War I. However, the same leaders started Quit India Movement in 1942, which ensured lack of mass support for the war efforts during World War II. It was the conclusion that the overseas Indians were ready to "do or die" for India's freedom before the Freedom fighters in India were able to do so.

The Gadarites had a flame of liberty lit in their hearts, and did not hesitate to make any sacrifice for the cause of freedom, dignity and honor of their motherland. Some Gadarites such as Kartar Singh Sarabha and Vishnu Govind Pingle, had escaped arrests, and allied with Ras Behari Bose and other known revolutionaries in India to continue their fight for freedom for India. In the United States too, there were many who still had the same burning desire to liberate India. Subsequently, many more joined them in their mission but the methodology was changed. They abandoned the power of sword of the Gadarites and adopted the power of pen instead.

Lala Lajpat Rai, one of the prominent leaders of India's Freedom Movement, who later became known as "the Lion of Punjab", came to the US in 1914 to elicit American support for the Freedom movement. He founded the Indian Home Rule League in 1917 in New York and in 1918, started publishing *Young India* as his organization's magazine. He made contacts with the leaders of the Gadar party but did not support their method of obtaining *Swaraj*. He started publishing articles in the American media, cultivated contacts with intellectuals and gained the support of wide audience of Americans sympathetic towards the cause of India's freedom. He departed for India in 1920, leaving the Indian Home Rule League in trusted hands. Unfortunately, neither the League nor the magazine *Young India* survived for long after his departure.

Dalip Singh Saund, who in 1956 got elected to the US Congress, had started his working life in America as a farm laborer after obtaining Ph. D. in Mathematics from

University of California at Berkley. He was an ardent nationalist and used the platform of his position as the national president of the student body, Hindustan Association of America, to expound on India's right to self-government. After he moved to the Imperial Valley of California, he joined the Toastmaster Club and continued to take advantage of every opportunity to speak about India's right for self-rule. He also started India Association of America and raised funds from the California Sikh farmers for the lobbying efforts in the United States Congress in Washington, DC for India and Indian causes. He engaged in several debates and spoke before many groups and organizations, presenting India's side, "a side of democracy and a side for humanity."

Mubarak Ali Khan who came to the US in 1913 and had become a successful farmer in Arizona, founded the Indian Welfare League in 1937 and gained considerable support for India.

Anup Singh obtained his Ph.D in Political Science from Harvard University. He became very active in New York based India League of America, and later moved to Washington D.C and started The National Committee for India's Freedom. He also published a monthly magazine *Voice of India* to disseminate the message of India's nationalist movement.

J. J Singh was a member of the Indian National Congress before coming to the United States. He established himself as a successful merchant in New York, and in 1940 he became president of India League of America. He started the League's mouthpiece *India Today* which was well-edited informative monthly bulletin. He also expanded its membership base to include Americans, including Nobel Prize winner author Pearl Buck who was Honorary President in 1944. For all practical purposes, J. J. Singh had become an unofficial lobbyist for India and Indians. His public relations campaigns and lobbying efforts convinced significant sections of the American public, including members of the United States Congress, that the time had come for India to be liberated.

Indian community activists J. J. Singh, Anup Singh, Haridas Muzumdar, Taraknath Das and Krishanlal Shridharani and some others had tremendous enthusiasm and abundant energy and used it all for the cause of India's freedom. They had embraced the force of ideas and used their writings, speeches and meetings with elected officials and people of influence to gain sympathy, support and endorsement of the American people, majority of the United States Congress and the President of America for the independence of India. For many years, these community activists provided dedicated and committed service for the cause of India and Indians and thus played the role of Indian community emancipators in the United States. Forgetting the legacy of their crucial role in

the struggle for India's independence would be losing an anchor with the past.

Inder Singh regularly writes and speaks on the Global Indian diaspora. He is President of Global Organization of People of Indian Origin (GOPIO) and chairman of Indian American Heritage Foundation. He was president of National Federation of Indian American Associations (NFIA) from 1988-92 and chairman from 1992-96. He was founding president of Federation of Indian Associations in Southern California. He can be reached at indersingh-usa@hotmail.com

Other articles on Indian American heritage from the same author:

Struggle of Indians for US Citizenship

Dalip S. Saund, The First Asian in U.S. Congress

Gadar – Overseas Indians Attempt to Free India from British Serfdom

Bhagat Singh Thind: The Legacy of an Indian Pioneer

WHY SIKHS SHOULDN'T CELEBRATE INDIAN INDEPENDENCE

Gurjeet Singh, Sikh Federation (UK)

15 August marks India's Independence Day and prolongs the suffering of the Sikhs. We are clear about our nationhood, but it is denied by the Indian State and the Indian political class which are not prepared to allow us basic rights.

Sikh sacrifices for freedom

Prior to independence Sikhs were less than 1.5% of the population, but their contribution to the freedom struggle was immense. 77% of those sent to the gallows were Sikh as were 81% of those sentenced to life imprisonment. During the Quit India Movement many indiscriminate arrests were made and Sikhs contributed 70% of the total Punjabis arrested. More than 60% of the 20,000 who joined the Indian National Army were Sikhs.

100-150 million refugees resulted from partition in August 1947 with 40% of all Sikhs becoming refugees. Partition resulted in up to 2 million people being murdered and another 10-50 million being injured.

Sikhs betrayed and promises broken

India's founding fathers gave numerous solemn promises that the Sikhs freedom and dignity would be safeguarded. Jawaharlal Nehru said that "the brave Sikhs of Punjab are entitled to special consideration. I see nothing wrong in an area set up in the north of India wherein the Sikhs can also experience the glow of freedom". These promises were conveniently forgotten after independence and the Sikhs were dismissively told by the same Nehru that the "circumstances had now changed".

Sikhs have rejected India's Constitution

Mahatma Gandhi and Nehru gave the Sikhs assurances that after India achieves political freedom no Constitution shall be framed by the majority community unless it is freely acceptable to the Sikhs. This promise was repeated throughout the period up to independence. When the

Constitution was produced in 1950 it failed to deliver any safeguards or political rights for the Sikhs as a people or nation. The Sikhs therefore refused to sign the Constitution and have never accepted it. Article 25 even denies Sikhism, the fifth largest faith in the world, separate recognition as a religion – an affront that is widely seen as a deliberate act of suppression of the Sikhs.

Demands for greater autonomy were dismissed

The Indian authorities have systematically discriminated against the Sikhs since 1947 and subverted or suppressed all legitimate political demands for greater autonomy. The Anandpur Sahib Resolution of 1973 set out the basis on which the Sikhs were prepared to accept a political union within India, as a federal state. This demand for internal self-determination was pursued through decades of peaceful protest and attempts at negotiation with the central government. The demands were never seriously considered and given the history of the conflict between the Sikhs and India since 1984, this would now be too little too late.

Gross violation of Sikh human rights

In the last 30 years the Indian authorities have unleashed a rein of terror through gross violation of human rights of Sikhs in an attempt to extinguish the calls for freedom and Sikh independence. In June 1984 the Indian army attacked the Golden Temple Complex and 125 other Sikh Gurdwaras in Punjab and massacred tens of thousands of innocent Sikh pilgrims. This laid the foundation stone for an independent sovereign Sikh State, Khalistan. In November 1984 tens of thousands of innocent Sikhs were massacred in Delhi and over 130 other cities throughout India by well-orchestrated mobs under the direct supervision of senior Indian politicians and officials. Over 250,000 Sikhs have been murdered and disappeared since 1984. Many Sikh political prisoners still languish in Indian jails without charge or trial and others have been falsely charged and sentenced to death by hanging. Illegal detention and torture of Sikhs is common place and well documented by independent human rights organisations.

Sikh nationhood and independence

Sikhs first secured political power in the form of an independent state in 1710, after suffering centuries of foreign invasions and alien domination. The larger sovereign Sikh state was established in 1799 and was recognised by all the world powers. The Sikhs, after the two Anglo-Sikh wars, lost their kingdom and the Punjab came under British rule in 1849. However, in giving up power Sikhs were party to several Treaties with the British.

SPECTATOR SPORT

by I.J. SINGH

As a moderately devoted fan, each season I spend many a fruitless hour in front of the TV watching American

Football. It is not a game I play, or one I understand all that well. I have been viewing it for better than four decades, but have made no attempt to learn its intricacies. Even the fundamentals remain a mystery to me. Then, why do I watch it so incessantly? The television culture promotes spectator sports. Get your bag of popcorn or potato chips, a six-pack of beer or soda and, with the remote-control in hand, plopp yourself in a comfortable chair in front of the tube, and let your fingers do the walking.

It doesn't have to be an addiction to football. Other pastimes that I can pursue with a modicum of skill, such as tennis or squash, would do just as well. I can then enjoy any thing or any activity - from the debacle in Iraq to "American Idol" - without moving a major muscle or possessing any measurable skill. Wouldn't it be reasonable then, to label life largely "a spectator sport?"

What higher duty defines a citizen than to participate in the political electoral process of his or her neighborhood, city, state and country? But, news reports tell us, citizen participation continues to dwindle, while the numbers of so-called experts on television increase exponentially. In a nation of believers, what clearer calling can there be than to participate in matters of one's faith? But, statistics tell us, church attendance keeps falling, while those who profess a belief in their religion are on the rise. So, our religious and civic lives may be on an irreversible path of becoming not much more than spectator sports.

I am embarrassed to admit that my "aha" moment, that life was being inexorably reduced to a spectator sport, happened not because of some talking heads on television, but while sitting in a gurdwara listening to a pretty good sermon. I can see how the administrative hierarchy of religions evolved and that its purpose is to assist the followers in their voyage of self-discovery. But hasn't the existence and role of "professionals" in religions also reduced the flocks to being mere passive followers - nay, spectators, of their own faith? Let me draw my evidence largely from my own creed - Sikhi - though I believe that most of the older, established religions are not much different.

Most people visit their favorite places of worship, sit through the sermon and liturgy, pay the requisite donation, and come home feeling smug that, once again, they have been absolved of their sins. The visit next week will wash away whatever new grime they accumulate over the interim. When Christian friends of mine argue that the return of the Latin Mass would be good, I wonder what they mean, because they understand not a word of Latin. When they insist that only an ordained priest can consecrate the bread or say the Mass, I wonder if it further diminishes the ordinary follower. In these matters, Sikhs are no different. But it was not always thus.

Not too long ago, a Sikh religious service at the home of someone I know was put on hold for several hours because the *granthi* had been inordinately delayed, and a pastoral alternative was not easily available. I suggested that we could function very well without one, and that there was nothing that a lay person could not do. But people looked at me as if I had committed blasphemy, or a grave social *faux pas*. I remember that not so many years ago, in small community gurdwaras, particularly outside India, the entire *diwan* was conducted by lay people; there were no professional granthis. Now, I see that speakers and *raagis* (liturgical singers) at gurdwaras are, more often than not, professionals. They do their job and the congregation simply sits through another day of services.

I wonder if many in the audience (I hesitate to label them a congregation) remember a hymn that was sung, or the theme of the sermon! Sometimes, I am tempted to poll the outgoing crowd at the end of the service and ask them exactly that question. But my friends wisely dissuade me from such foolishness. Also, I wonder how I would answer, if the question were asked of me. The gurdwara thus becomes the domain of the granthi and no longer a place of the people.

Sikhism tells me that the gurdwara comes into existence when Sikhs of the Guru collect to have a conversation with Him. It is, and remains, an inner dialogue of the mind and heart, but one that surely changes the Sikh's persona. Guru Granth provides the treasure trove and the direction, while the *kirtan* (liturgical music) and *katha* (discourse) provide the technology. But I look around in a modern gurdwara and many in the congregation sit silently. Often, they may not understand what is being sung or said; perhaps they do not join in the words, for they know not what they are or what they mean. Predictably then, the mind wanders elsewhere. How then can there be dialogue and engagement with the Guru?

The only aspect of the Sikh religious service that has not yet gone the way of a spectator sport is the community meal (*langar*) served at the end of it, which is still largely prepared by volunteers. But these people are few - far less than the total number of attendees - and in many affluent Gurdwaras, I see a growing trend towards catered meals. In the 1960s, there was great turmoil in the Roman Catholic Church. Prior to that period, the Mass was always in Latin. Clearly then, for the average believer, there was more magic and mystery than understanding, to the Roman Catholic rites. The result was the emergence of the Mass in the vernacular. That was the doing of Pope John XXIII. Now, it is the time of Benedict XVI, and he prefers the majesty of Latin.

Are we Sikhs going to wage similar battles, between the immigrant-Punjabi Sikh who viscerally rejects the use of any language but Punjabi in the gurdwara, and those who have grown up outside Punjab or are from varied ethnic

backgrounds? This might seem shocking, but it is true. I have been at the receiving end of such edicts at many gurdwaras in North America: they brusquely commanded that only Punjabi be spoken within the premises during services.

Come to think of it, ordinary Sikhs in the modern gurdwara have very little left to do. Most Sikhs never learn the names of the Gurus in sequence, nor do they know how to recite the basics of our liturgy and service. The reason is simple: every meaningful activity is performed by the clergy and the average Sikh just sits as a silent spectator, never a participant. And all this is happening in a faith which has no formal requirements, or need of an ordained clergy - indeed, a religion of lay people. A building does not a gurdwara make; it is people who transform the building into a gurdwara. Since any religion is, in the final analysis, a way of life, it is self-evident that it has to be a "Do-It-Yourself" model of activity. The onus, thus, is on the follower. Whence all the ministers, priests, rabbis, mullahs, granthis and pundits - shamans all?

Though born a Hindu, Guru Nanak was equally tolerant of Hinduism and Islam, and just as equally dismissive of the foibles of both. A widely-told parable from his life speaks of a time when Nanak was challenged by a Muslim *qazi* to prove his open-mindedness by participating in prayer at the local mosque. Nanak agreed, but at the stipulated time during prayer, declined to go through the prescribed sequence of motions, in concert with the local *satrap* and the *qazi*. When asked to explain, Nanak's response blew them away. He reminded them that, while they did go through the rituals, their minds were not on God - one was rehashing a business deal for the purchase of some Arabian horses, the other was preoccupied with the fate of a newborn calf at his farm, worrying whether it had wandered off near an unguarded well. To them, like to many, religion had become a ritual and a spectator sport. Watching someone else run a marathon is not going to endow anyone with the skill or the fortitude to complete the event. How, then, is ordinary human clay to become a Sikh in our modern gurdwaras?

Now, for a bit of tautology: Religions define a way of life. When we reduce religion to a spectator sport, what then does life become?

GURMEET RAM RAHIM SINGH CHARGED

'Concrete' evidence in rape and murder cases

CBI reports to HC on dera chief
Vishal Sharma Tribune News Service

Chandigarh, August 1, 2007

Following five years of dillydallying, the final report by the CBI was today placed in a sealed cover before a division Bench of the Punjab and Haryana High Court. The agency has levelled charges against Dera Sacha Sauda chief Gurmeet Ram Rahim

Singh in all three cases handed over to it by the the High Court. According to CBI sources, the **report contains "concrete" evidence against the Gurmit Ram Rahim Singh, who has been named as an accused in all the three cases of sexual harassment, murder of journalist Chhatrapati and Ranjit Singh's murder.**

The sources revealed the evidence was particularly harsh in the Ranjit Singh murder case wherein a driver of the dera, Khatta Singh, had made a statement accusing the dera of masterminding the murder. Ranjit Singh was shot dead allegedly by his former dera colleagues as he was suspected of leaking an anonymous letter written to former Prime Minister Atal Bihari Vajpayee and other authorities in which he alleged that the baba had raped his sister, a sadhvi. As many as seven persons were arrested following the murder, including dera pradhan Kishan Lal, dera manager Inder Sain, Constable Sabdil Singh, and Jasbir Singh.

According to the sources, the report makes a mention of forensic evidence that suggests Kishan Lal's revolver was used in murdering Ranjit Singh. Moreover, 10 witnesses too have given statements before a magistrate blaming the dera for perpetuating the murder. Importantly, Ranjit Singh's sister had alleged that the baba raped her and several other sadhvis. **Another highly inflammable evidence is the medical record of sadhvis, which allegedly proved that they had undergone abortions.** Meanwhile, the division Bench comprising Justice Adarsh Kumar Goel and Justice Ajai Lamba, disposed of the main petition after the CBI counsel placed the final report before them.

Addressing mediapersons, CBI counsel Rajan Gupta confirmed that charges had been levelled against the dera chief in three cases and the trial in these cases would continue before the Special CBI Judge R.N. Bharati in Ambala. Ten other dera functionaries and followers have been named in the two murder cases. The division Bench comprising Justice Adarsh Kumar Goel and Justice H.S. Bhalla had castigated the CBI in April this year for laxity and observed that the bureau director should assign the job to suitably competent and sincere officers.

It all started in 2002 when the High Court took cognisance of a complaint regarding the alleged sexual exploitation of girls at the Dera Sacha Sauda, Sirsa, and ordered the CBI on September 24, 2002, to investigate the matter and submit its report within six months. In the meantime, FIR No. 685 was lodged in a police station in Sirsa alleging firing at journalist Ram Chander Chhatrapati by the people of the dera. Chhatrapati died on November 22, 2002. A petition was filed before the High Court alleging that the investigation was not fair. Another FIR was lodged at Sadar police station, Thanesar, alleging murder of one Ranjit Singh at the instance of the head of Dera Sacha Sauda.

CLOSER THAN EVER TO NABBING DERA HEAD: CBI

Sanjay Sharma | TNN

Chandigarh: August 5, 2007 Upbeat after a slew of damning revelations by some former Sacha Sauda members against Dera

head Gurmeet Ram Rahim Singh, the CBI now says it is closer than ever to nabbing the Sirsa-based sect's leader. This comes even as a CBI court in Ambala issued summons for August 31 to the Dera head in connection with two cases of rape and two of murder. The CBI, which on July 30, prepared a detailed chargesheet against Rahim Singh, said certain cases, like the one of rape of sadhvis in the group's headquarters and murders of journalist Ramchandra Chhatrapati and former Dera worker Ranjeet Singh, have crystalized "pretty neatly". In the chargesheet, one of the sadhvis, in a statement recorded before a magistrate under section 164 of CrPC in Chandigarh, has provided graphic details of the harrowing time she had and described how the inner chamber (gufa) of the Dera chief looks like. The woman revealed that he raped her thrice one night and threatened to eliminate her brother when she told him she would spill the beans. The agency then asked her to draw a sketch of the gufa and later matched it with statements of two other female victims. A few of those arrested in the murder cases also gave details of the gufa which matched with the ones provided by the sadhvi.

Dera head was watching porno film'

Chandigarh: There's more trouble ahead for Dera Sacha Sauda head. One of the sadhvis, in a statement recorded before a magistrate under section 164 of CrPC in Chandigarh, said As soon as she entered the gufa, doors automatically closed and she found Rahim Singh watching a pornographic movie on a big TV screen in a sprawling room. The girl described the baba's special bed and placement of air-conditioners in the den. The CBI is banking heavily on this statement as only a select few have access to the chamber. In all, 130 sadhvis in the Dera and 18 who deserted the sect were quizzed by the CBI. Two of the 18 said they'd been raped and almost all from this group said the Dera had "people" and they were afraid for their lives.

POLYGRAPH TESTS CAST MORE SHADOW ON RAHIM SINGH

Sukhbir Siwach | TNN

Chandigarh August 6, 2007: The polygraph or lie detection tests of three murder accused — believed to be close associates of Dera Sacha Sauda chief — indicate that Gurmeet Ram Rahim Singh had indeed sexually exploited sadhvis and ordered his men to murder Ranjit Singh and Ram Chander Chhatrapati. The tests were conducted during CBI's investigations and it was part of the chargesheets filed in Ambala court. The lie detection tests of accused Avtar Singh, Inder Sain and Krishan Lal were conducted at Central Forensic Science Laboratory (CFSL), Chandigarh, and CFSL, New Delhi. In its chargesheet, the CBI said, **"The results of the test indicate that Dera chief sexually exploited sadhvis in his gufa.** The polygraph test of Avtar Singh disclosed that the conspiracy to kill Ranjit Singh was hatched in Rahim Singh's gufa and that Dera's manager Krishan Lal, Kuldeep Singh and Nirmal Singh hatched a conspiracy to kill Sirsa-based journalist Ram Chander Chhatrapati." "Investigation conducted by the CBI disclosed that Dera chief raped a sadhvi in August 1999 and thereafter in 2002 and threatened the victim and her brother Ranjit Singh of dire consequences if they disclosed anything

about the incident.

The Dera chief raped another sadhvi in September 1999," stated the chargesheet. Ranjit's father alleges threat to life Chandigarh: Counsel for the accused PK Sandhir, however, said lie detection tests are not completely reliable to reach any conclusion. Meanwhile, a day after one of the alleged rape victims and a witness complained that they were being threatened by the Dera chief and his men, Ranjit Singh's father Joginder Singh claimed that his family too, has received threats from the Dera. The family of one of the rape victims, who was allegedly brought to Rahim Singh's inner chanmer three days back and threatened, is believed to have left home and is untraceable. However, SP of Fatehabad told TOI that the family was in touch with the police.

ਉਹ ਕਾਰਨ- ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਹੋਈ
Factors leading to the martyrdom of Guru Arjan Sahib

ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸੰਘਾ ਕਿਚਨਰ, ਕੈਨੇਡਾ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲਾਸਾਨੀ (unparalleled) ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਿਆਨ ਕਰਦਿਆਂ ਬਹੁਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਚੰਦੂ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਕਬੂਲ ਨਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ (main reason) ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਿਰੇ ਇਹੋ ਹੀ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਹੋਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਕ, ਰਾਜ-ਨੀਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਕ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਘੋਖਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਸਮੇਂ ਇਸ ਗਲ ਵਲ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ' ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਲੋਅ ਵਿੱਚ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਪਰਖਿਆ (critical examination) ਜਾਏ। ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ' ਦੀ ਘਸਵੱਟੀ (touchstone) ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਿਰਪੱਖ ਨਿਰਨੇ (judgment) ਤੇ ਪੁਜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਕਾਲ ਦਾ ਬਹੁਤਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਸਲਾਮੀ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਯਾਈਆਂ (followers) ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ ਇਕ ਪਾਸਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਈਰਖਾਲੂ ਰੂਚੀ ਰੱਖਦੇ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਵੇਦਾਂਤ ਤੋਂ ਅਤੇ ਕਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੂਫੀ ਸੰਤਾਂ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਕਈਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਇਆ ਇਕ ਭਗਤ ਹੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ' ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਨਵੇਕਲੇ ਵਲੱਖਣ (unique) ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਹੀ ਸੱਚ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵੱਡੀਆਂ ਕੌਮਾਂ ਸਨ, ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਹ ਦੋਨੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਦੀਆਂ ਝਗੜਦੀਆਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ, ਪੰਡਤ ਪ੍ਰੋਹਤ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਕਾਜੀ ਆਦਿ ਆਮ ਜੰਤਾ ਨੂੰ ਕਰਮ ਕਾਂਡਾਂ ਦੀਆਂ ਘੁੱਮਣ ਘੋਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਲੁੱਟ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਦੀ ਕੋਝੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ ਆਪਣਾ ਧਰਮ-ਕਰਮ ਛੱਡ ਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰਹ-ਰੀਤਾਂ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਬਣ ਚੁਕਾ ਸੀ। ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ ਮਾਣਸਕ ਤੌਰ ਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਕਬੂਲ ਕਰ ਚੁਕੇ ਸਨ।

ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ ਅਤੇ ਹਕੂਮਤ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਆਮ ਜੰਤਾ ਦਾ ਕਚੂਰਮ ਕੱਢੀ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਾਰੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਜਿਕਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**‘ਕਲਿ ਕਾਤੀ, ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ, ਧਰਮੁ ਪੰਖ ਕਰਿ ਉਡਰਿਆ ॥
ਕੂੜ ਅਮਾਵਸ, ਸਚੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਦੀਸੈ ਨਾਹੀ ਕਹ ਚੜਿਆ ॥’ ‘1’
‘ਰਾਜੇ ਸੀਹ, ਮਕਦਮ ਕੂਤੇ ॥ ਜਾਇ ਜਾਗਾਇਨੁ ਬੈਠੇ ਸੁਤੇ ॥
ਚਾਕਰ ਨਹਦਾ ਪਾਇਨਿ ਘਾਉ ॥ ਰਤੁ ਪਿਤੁ ਕੁਤਿਹੋ ਚਟਿ ਜਾਹੁ ॥ ‘2’**

ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਬਿਆਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨਸਾਨੀਅਤ ਦੇ ਰਾਖੇ, ਕੀ ਸਿਆਸੀ ਆਗੂ ਅਤੇ ਕੀ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂ, ਸਭ ਮਿਲ-ਜੁਲ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖੁੰਘਾਰ ਸ਼ੇਰਾਂ ਅਤੇ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਮ ਜੰਤਾ ਦੀ ਬੇਵਸੀ (helplessness) ਅਤੇ ਲਾਚਾਰੀ (desperation) ਦੀ ਪੁਕਾਰ ਸੁਣ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੜਾਕੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਸੱਚ ਵਾਰੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਹੈ।

‘ਸੁਣੀ ਪੁਕਾਰ ਦਾਤਾਰ ਪ੍ਰਭ, ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜਗ ਮਾਹਿ ਪਠਾਇਆ ॥’ ‘3’

ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਨਕ ਨੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਘੋਖਣ (critical study) ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਤੋਂ ਵਾਅਦਾ ਇਸ ਦੇ ਕਲਿਆਣ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

**‘ਬਾਬਾ ਦੇਖੈ ਧਿਆਨੁ ਧਰਿ, ਜਲਤੀ ਸਭਿ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦਿਸਿ ਆਈ ॥
ਬਾਬੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ, ਹੈ ਕੈ ਕਰਦੀ ਸੁਣੀ ਲੁਕਾਈ ॥
ਬਾਬੇ ਭੇਖ ਬਣਾਇਆ, ਉਦਾਸੀ ਕੀ ਰੀਤ ਚਲਾਈ ॥
ਚੜਿਆ ਸੋਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ ॥’ ‘4’**

‘ਚੜਿਆ ਸੋਧਣਿ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ’, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਂਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ’ ਵਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਵ (ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਉਧਾਰ (emancipate) ਕਰਨਾ।) ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਬਰ-ਜੁਲਮ ਅਤੇ ਝੂਠ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਪਲ ਰਹੇ ਹੁਕਮਰਾਨਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਕ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰਿਆ, challenge ਕੀਤਾ।

‘ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ॥ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ ॥ ‘5’

ਸਿਆਣਿਆਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨਾਂ ਪਾਸੋਂ ਸੁਣਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੱਚ ਸੁਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਸੱਚ ਸੁਣਨਾ ਦੋਨੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਔਖੇ ਕੰਮ ਹਨ। ਪਰ ਸੱਚ ਹੰਢਾਉਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਔਖਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੱਚ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਅਤੇ ਦਸਾਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹਾਂ ਨੇ ਹੰਢਾਇਆ, ਉਹ ਸੱਚ ਕੋਈ ਸੂਰਮਾ ਮੀਰੀ-ਪੀਰੀ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਸੰਤ-ਸਿਪਾਹੀ ਹੀ ਹੰਢਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਦੀ ਆਵਾਜ ਦੀ ਗਰਜ (thunder) ਸ਼ਾਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚ ਦੀ ਗਰਜ ਨੇ ਮੰਦਰਾਂ, ਮਸੀਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਦਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਰਹੇ ਸੰਖਾਂ, ਘੜਿਆਲਾਂ ਅਤੇ ਵਾਂਗਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ ਨੂੰ ਮਧੋਮ ਅਤੇ ਧੀਮਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰਾਜ-ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਮੁੱਲਾਂ ਮੁਲਾਣੇ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀ ਪੰਡਤ-ਪ੍ਰੋਹਤ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸੱਚ’ ਦੀ ਆਵਾਜ ਤੋਂ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਬੁੰਦਲਾ (dazed) ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ (ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ) ਨੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ‘ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਚ’ ਦੀ ਆਵਾਜ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਲਈ ਗੋਦਾਂ ਗੁੰਦਣੀਆਂ (prepare plans, intrigue, conspire) ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਧੀਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਰੀਰਕ ਜਾਮੋਂ ਵਿੱਚ (1563 ਤੋਂ 1606) ਈ: ਤੱਕ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰੇ। 18 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸੰਭਾਲੀ ਅਤੇ ਤਕਰੀਬਨ 43 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗ ਕੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਸੰਭਾਲਣ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ

ਗੁਰਗਦੀ ਕਾਲ ਵਿਚ ਜੋ ਵਿਕਾਸ (development) ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ, ਆਓ ਉਸ ਵਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰੀਏ ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਣ ਤੱਕ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਸਨੇਹਾ (message) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇਸ਼-ਬਾਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁਕਾ ਸੀ । ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ) ਅਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਜਿੱਥੋਂ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ (Sikh way of life) ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ । ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਜਥੇਬੰਦਕ (organizational) ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਿਤ (organised) ਹੋ ਚੁਕਾ ਸੀ ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ (under mentioned) ਕੇਂਦਰ (institutions) ਅਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫਲ-ਸਰੂਪ (consequently) ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਇਕ ਇਨਕਲਾਬੀ (revolutionary) ਲਹਿਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਚੁਕਾ ਸੀ ।

1. ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ: ਦੇਹਧਾਰੀ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਵਾਇਆ । ਸਿੱਖ ਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਧੁਰਾ (central-axis) ਸ਼ਬਦ-ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਅਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ।
2. ਗੁਰਗੱਦੀ ਦੀ ਪੰਰਪਰਾ ਕਾਇਮ ਕਰਨੀ ।
3. ਧਰਮਸਾਲਾ (ਗੁਰਦੁਆਰੇ) ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੀਆਂ ਗਤੀ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਿੰਦੂ (nucleus) ਅਸਥਾਪਣਾ ।
4. ਸੰਗਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ।
5. ਪੰਗਤ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ।
6. ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੰਜੀਆਂ (Sikh centers) ਦੀ ਅਸਥਾਪਨਾ ।
7. ਮਸੰਦ ਪਰਨਾਲੀ ਅਤੇ ਦਸਬੰਧ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ।
8. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਅਤੇ ਸੰਨ 1604 ਈ: ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਇਕ ਜੁਗ ਪਲਟਾਊ ਕਾਰਨਾਮਾ ਸੀ । ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਫਲ ਸਰੂਪ ਸਿੱਖ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਕੌਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜਾਗਰ ਹੋ ਚੁਕੇ ਸਨ । ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੁਗਲੀਆਹਕੁਮਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਪਣੀ ਹਕੂਮਤ (government within government) ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਵਲੋਂ ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿ ਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਆਜਾਦ ਹਸਤੀ ਦਾ ਹੀ ਸੰਕੇਤ (gesture) ਲਗਦਾ ਹੈ ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤੀ ਸਾਰੀ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਜੇ ਸੋਚੀਏ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਜਾਇਜਾ ਲਈਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਵੇਗੀ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਜਥੇਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਲਾਮਬੰਦ (mobilised) ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਤੇ ਪਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ (force) ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਅੰਦਾਜ਼ (ignore) ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ । ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜਾਤੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਫਰਾਥ-ਦਿਲੀ (open heartedness) ਕਾਰਨ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਕਈ ਮਸਲਮਾਨ ਵੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ । ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਵਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਮੱਤ ਵਾਲੇ, ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਮਤਅੰਸਬੀ (bigot-fanatic) ਮੁਲਾਂ ਮੁਲਾਣੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਮ ਵਰਨਣ ਯੋਗ ਹਨ) ਆਪਣੇ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਖਤਰੇ ਦੀ ਘੰਟੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ । ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ

ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਕਰਨੀਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀ । ਨਿਰੀ ਮੁਖਾਲਫਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਤਪਰ ਹੋ ਗਏ ।

ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉਚੋਂ-ਜਾਤੀਏ ਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜੋ ਸਾਰੀ ਹਿੰਦੂ ਕੌਮ ਨੂੰ ਲੁੱਟ ਕੇ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦੇ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧੀ ਹੋ ਗਏ । ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਕਟੱਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋ ਗਏ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਨਸੂਬਿਆਂ (conspiracy) ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਪੈਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਪਰਤੀ ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਅਪਨਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਕੱਟ- ਪੰਥੀ, ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣੇ ਆਦਿ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਮੁਤੱਸਅਬੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਮ ਕਰਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਗ਼ੈਰ ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਨਾਲ ਨਰਮਾਈ ਵਾਲੇ ਵਤੀਰੇ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੇ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਅਕਬਰ ਦੀ ਇਨਸਾਫ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ । ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੂਫੀਆਂ ਦੇ ਕਾਫੀ ਡੇਰੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲਸਿਲਾ (School of Sufism) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ।

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸਿਲਸਿਲਾ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੋਹਰੀ ਖ਼ਵਾਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਕੀਬਿਲਾ ਸੀ । ਇਹ ਸਿਲਸਿਲਾ ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ । ਖ਼ਵਾਜਾ ਬਾਕੀਬਿਲਾ ਇਸ ਮੱਤ ਦਾ ਹਾਮੀ ਸੀ ਕਿ ਧਰਮ ਪਰਚਾਰ ਲਈ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਬਹੁਤ ਜਰੂਰੀ ਹੈ । ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਅਤੇ ਨਵਾਬਾਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਤਾਲ ਮੇਲ ਰੱਖਕੇ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਾਧੇ ਲਈ ਵਰਤਣਾ ਜਰੂਰੀ ਸਮਝਦਾ ਸੀ । ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ, ਸਰਹੰਦ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਦਾ ਮੁਖੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ਵਾਜਾ ਬਾਕੀਬਿਲਾ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਚੰਗੀ ਸਾਂਝ ਸੀ । ਅਕਬਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਬੜਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਮੁਲਾਣਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਇਹ ਮੁਲਾਣਾ ਵੀ ਬਾਕੀਬਿਲੇ ਦਾ ਭਈਵਾਲ ਸੀ । ਇਹ ਤਿਨੋਂ ਮੁਲਾਣੇ ਖ਼ਵਾਜਾ ਮੁਹੰਮਦ ਬਾਕੀਬਿਲੇ, ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਅੰਦਰਖਾਤੇ ਅਕਬਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਆਖਰੀ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਦੇ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ ਬਣ ਚੁਕੇ ਸਨ ।

ਜਹਾਂਗੀਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬੜਾ ਉਤਾਵਲਾ ਸੀ ਪਰ ਅਕਬਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਸੀ । ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੋਤਰੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤੋ-ਤਾਜ ਸੰਭਾਲਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਹਰ-ਹੀਲੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਿਆ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ । ਉਸ ਨੇ ਬਗ਼ਾਬਤ ਵੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਇਆ । ਅੰਦਰ ਖਾਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਰਾਜ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੰਢ ਤੁਪ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਗੰਢ ਲਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਭਰੋਸਾ ਦੁਆਇਆ ਕਿ ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਤਖ਼ਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੇਰੀ ਮੱਦਦ ਕਰੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਿਦਿਆਂ ਹੀ ਕੱਟੱਤ ਇਸਲਾਮੀ ਨੀਤੀਆਂ ਲਾਗੂ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾਂ ।

17 ਅਕਤੂਬਰ 1605 ਈ: ਅਕਬਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਣਦਾ ਹੈ । ਜਹਾਂਗੀਰ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਬੈਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਚੁਕਿਆ ਸੀ ।

ਨਕਸ਼ਬੰਦੀ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਦੀ ਗ਼ੈਰ-ਮੁਸਲਮਾਨਾ ਵਾਰੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ ਦੀ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬੜੀ ਤੀਬਰ ਖਾਹਿਸ਼ ਹੈ, ਕਿ ਹਿੰਦੂਆਂ ਨਾਲ, ਜੋ ਖੁਦਾ ਦੇ ਅਤੇ ਪੈਗੰਬਰ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ, ਰੱਜ ਕੇ ਧੱਕਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ । ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਭਰਵਾਨਿਰਾਦਰ ਅਤੇ ਦੁਰੇ ਦੁਰੇ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ । ਰੱਬ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੌਖਾ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ।

ਸ਼ਹਿਜ਼ਾਦਾ ਖੁਸਰੋ ਰਾਜ ਹਾਸਲ ਨਾ ਕਰ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਬਗ਼ਾਬਤ ਕਰ

ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਕਾਮਯਾਬ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਮਈ 1606 ਈ: ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਜਿਹਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਛੋਕੜ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਨੂੰ ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਝਰੋਖੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਰਖ ਕੇ ਦੇਖੀਏ। ਨਿਰਾ ਚੰਦੂ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਖੁਸਰੋ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਆਦਿ ਲਾਉਣਾ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ। ਇਹ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਸੰਨ 1984 ਈ: ਦੇ ਘਲੂਘਾਰੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੌਜੀ ਹਮਲੇ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦਿਆਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਸੰਤ ਜਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂਵਾਲਾ ਅਕਾਲ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਨਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਫੌਜੀ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ। ਕਿੱਡੀ ਵੇ-ਸੁਰੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਅਸਲ ਕਾਰਨ ਇਹੋ ਬਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਦਿਨ ਬਦਿਨ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧ ਕੇ ਇਕ ਮਜ਼ਬੂਤਲੋਕ ਲਹਿਰ (people's movement) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵੱਚ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਿੱਖੀ ਵਲ ਖਿੱਚੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਕਟੌਤ ਪੰਥੀ ਮੁਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਤਾਕਤ, ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਨੂੰ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹੋ ਸੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ। ਸਾਡੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ (autobiography) ਤੋਂ ਵੀ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ' ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ 'ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਨਾਰੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਵਿਖੇ ਇਕ ਅਰਜਨ ਨਾ ਦਾ ਹਿੰਦੂ, ਸੰਤ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਆਗੂ ਦੇ ਪਰਦੇਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਈ ਸਾਧਾਰਨ ਬੁੱਧ ਦੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਅਤੇ ਮੁਰਖ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਢੰਗ ਤਰੀਕਾ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸੰਤਪੁਣੇ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਦਾ ਝੰਡਾ ਚੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਚਰਵਾਰੇ ਅਤੇ ਬੇਵਕੂਫ ਉਸ ਦੇ ਪੱਕੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਣ ਗਏ। ਇਹ ਧੰਦਾ ਤਿੰਨ ਜਾਂ ਚਾਰ ਪੀੜੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਫ਼ੀ ਲੰਮੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਝੁਨ ਦੀ ਦੁਕਾਨ (ਦੁਕਾਨਿ-ਏ- ਬਾਤਿਲ), ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ, ਜਾਂ ਉਸ ਨੂੰ (ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ) ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਸੀ।' '6'

ਰਹੀ ਗਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਲੋਂ ਖੁਸਰੋ ਦੇ ਮੱਥੇ ਕੇਸਰ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਉਣ ਦੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਮਦਦ ਆਦਿ ਕਰਨ ਦੀ, ਸੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵਲੋਂ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਿਲਕ ਨਹੀਂ ਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਜਨੇਊ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਪੰਜਵੇਂ ਜਾਮੇ ਵਿੱਚ ਤਿਲਕ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਪੈ ਗਈ। ਰਹੀ ਗਲ ਖੁਸਰੋ ਦੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ, ਇਹ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਬੇ-ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਵਲੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁਧ ਜੁਠੀਆਂ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗਲ ਦੱਸੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ (ਭਾਵ 26 ਅਪਰੈਲ ਤੋਂ 22 ਮਈ) ਦੌਰਾਨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਖੁਸਰੋ ਨਾਲ ਕੋਈ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਪਣੀ ਸਵੈ-ਜੀਵਨੀ ਵਿੱਚ ਅਗੇ ਜਾਕੇ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਮੈਂ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ (ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ) ਹਾਜ਼ਰ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਘਾਟ ਮਾਲ ਅਸਬਾਬ ਜ਼ਬਤ ਕਰਕੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ 'ਸਿਆਸਤ' ਅਤੇ 'ਯਾਸ' ਦੇ ਸਖਤ ਕਾਨੂੰਨ ਹੇਠ ਤਸੀਹੇ ਦੇ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਏ।' ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਦੇ ਹਨ:

'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ' ਦਾ ਇਨਕਲਾਬੀ ਅਤੇ ਸਰਵਸਾਂਝਾ ਉਪਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਤਾਬ (inspiring power) ਨਾ ਝਲਦੇ ਹੋਏ, ਮੁਲਾਂ ਮੁਲਾਣੇ ਅਤੇ ਪੰਡਤ ਪ੍ਰੋਹਤ ਬੁੰਦਲਾ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਵੱਧਦੇ ਆ ਰਹੇ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਘੜਨੀਆਂ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤੀਆਂ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕੀ ਪਾਰਟ ਸੀ :

ਬ੍ਰਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ, ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਅਤੇ ਉਚ-ਨੀਚ ਦਾ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਖਤਾ ਕਰਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਬੜਾ ਉਪੱਦਰ ਮਚਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗਿਆਨ ਬਾਹਮਣ ਦੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਭਰਮ ਜਾਲ ਨੂੰ ਤੋੜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਆਮ ਜੰਤਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਚੁੰਗਲ (trap) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਹੋਂਦ (existence) ਨੂੰ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਸ ਇਨਕਲਾਬ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲੀਆ ਹਕੂਮਤ ਅਤੇ ਮੁੱਲਾਂ-ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਜਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣ ਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆਂ। ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹਮਣਵਾਦੀਆਂ ਦਾ ਹਮਾਇਤੀ (supporter) ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਮਹੇਸ਼ ਦਾਸ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬੀਰਬਲ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਰਬਲ ਅਤੇ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਨਾਲ ਚੰਗੇ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰ ਗੱਦੀ ਦਾ ਵਾਰਸ ਸਮਝਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਗੱਦੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੀਰਬਲ ਅਤੇ ਸੁਲਹੀ ਖਾਨ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰੁਧ ਸਾਜਸ਼ੀਆਂ ਨਾਲ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਇਕ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਵਿੱਚ ਚੰਦੂ ਦਾ ਪਾਰਟ:

ਅਸੀਂ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ। ਪਰ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਚੰਦੂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਚੰਦੂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪਦਵੀ ਤੇਨਜਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਦਾ ਰੋਲ ਝੋਲੀ-ਚੁੱਕਾਂ ਵਾਲਾ ਜਰੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਝੋਲੀ ਚੁੱਕਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੱਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਚੰਦੂ ਕਾਹਨੇ ਭਗਤ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਜਰੂਰ ਸੀ। ਕਾਹਨਾ ਆਦਿ ਭਗਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਹ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਈਰਖਾਲੂ ਹੋ ਕੇ ਚੰਦੂ ਰਾਹੀਂ ਸਰਕਾਰੇ-ਦਰਬਾਰੇ ਜਰੂਰ ਪੁੱਜੇ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਮਿਲਕੇ ਸ਼ਹਾਦਤ ਸਬੰਧੀ ਸਾਜਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ ਪਰ ਸ਼ਹਾਦਤ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ।

ਸ਼ਹਾਦਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਜਹਾਂਗੀਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜਨੂਨੀ ਤੇ ਹੰਕਾਰੀ ਸ਼ੇਖ ਅਹਿਮਦ ਸਰਹੰਦੀ, ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਬੁਖਾਰੀ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਵਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਬਾਹਮਣਵਾਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰ ਬਾਹਮਣ, ਪੰਡਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਹਤ ਹੀ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਸਾਜਸ਼ਾਂ ਅਧੀਨ 30 ਮਈ ਸਨ 1606 ਈ: ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਕੇ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਖ ਲਹਿਰ ਨੇ ਹਥਿਆਰ ਬੰਦ ਹੋ ਕੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਿਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣ ਲਈ ਧਰਤਿ ਲੁਕਾਈ' ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਲਾਮਬੰਦ ਹੋਣਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ।

References:

1. ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ 145.
2. -----, ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ 1288.
3. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ, ਪਉੜੀ 33ਵੀਂ, ਵਾਰਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਕੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਫਰਵਰੀ 1987, ਪੰਨਾ 12.
4. ਓਹੀ -----
5. ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ 1, ਪੰਨਾ 723.
6. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਸਿੱਖ ਇਨਕਲਾਬ, ਲੋਕ ਗੀਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸਰਹਿੰਦ ਮੰਡੀ, 1987 ਪੰਨਾ 175 ਹਵਾਲਾ ਤੁਜ਼ਕ-ਏ-ਜਹਾਂਗੀਰੀ, Persian page 35, cited by Gupta, History of the Sikh Gurus, page 101.

ਪੁਨਰਧ ਜਨਮ ਨਾ ਹੋਈ।

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮਹਿਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਹੀ ਆਵੇ ਦੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਤਨੇ

ਵਧੀਆ ਕਾਰੀਗਰ, ਘਾੜਤ-ਘੜਨ ਵਾਲੇ (ਆਰਕੀਟੇਕਟ), ਕਾਨੂੰਨ-ਸਾਜ਼ ਤੇ ਰੋਲ ਮਾਡਲ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਚੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਮੱਤ-ਮਤਾਂਤਾਂ ਦੀ ਝੂਠ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਹੋਈ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਤਾਂ ਵਰਤਦੇ ਹਨ ਪਰ ਝੂਠੀ ਦੁਕਾਨ ਵਿਚੋਂ ਆਪਣੇ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਰਾਈ ਮਾਤਰ ਸੌਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਇਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ: “ਮਾਰਿਆ ਸਿਕਾ ਜਗਤਿ ਵਿਚਿ ਨਾਨਕ ਨਿਰਮਲ ਪੰਥੁ ਚਲਾਇਆ”। ਵਾਰ ਪਹਿਲੀ ਪਉੜੀ 45। ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਇਕ ਦਮ ਨਵੀਂ ਘਾੜਤ ਤਾਂ ਘੜੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਵੀਚਾਰਾਂ ਲਈ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਵਰਤੇ ਜਿਵੇ: ਕਾਮਧੇਨ ਗੁਊ, ਕਲਪ ਬ੍ਰਿਛ, ਨਰਕ-ਸਵਰਗ, ਇੰਦਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਈਸਰ, ਰਘੂਪਤ ਰਾਜਾ, ਜਮਰਾਜ, ਜਮਦੂਤ, ਲੇਖਾ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ, ਪਾਰਬਤੀ ਮਾਈ, ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ, ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਆਵਾਗਵਣ, ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਆਦਿ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਅੱਖਰਾਂ ਨੂੰ ਮਤਲਬ ਆਪਣੇ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਫਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਤਲਬ ਆਪਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਣੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੱਤ ਮਤਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲਾ ਕੇ ਵੇਖਾਂਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਗਿਆਨੀ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਭਿੰਡਰਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਮੱਤ, ਜੋ ਕਿ ਵੇਦਾਂਤ ਮੱਤ ਦਾ ਹੀ ਬਦਲਿਆ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਗਿਆਨੀ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵੇਦਾਂਤੀ ਵੀ ਵੇਦਾਂਤੀ ਹੀ ਬਣਿਆਂ ਨਾ ਕਿ ਸਿੱਖ, ਹੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਾਂਗੇ ਜਾਂ ਸਿੱਖਾਂਗੇ।

ਗੁਊੜੀ ਮਹਲਾ 1॥

ਮਾਤਾ ਮਤਿ ਪਿਤਾ ਸੰਤੋਖੁ ॥ ਸਤੁ ਭਾਈ ਕਰਿ ਏਹੁ ਵਿਸੇਖੁ ॥ 1॥

ਕਹਣਾ ਹੈ, ਕਿਛੁ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਇ॥

ਤਉ ਕੁਦਰਤਿ ਕੀਮਤਿ ਨਹੀ ਪਾਇ॥1॥ ਰਹਾਉ॥

ਸਰਮ ਸੁਰਤਿ ਦੁਇ ਸਸੁਰ ਭਏ॥ {ਪੰਨਾ 151-152}

ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਪ-ਅਵਸਥਾ ਬਿਆਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਰਤਾ-ਮਾੜ ਦੱਸੀ ਹੈ, (ਕਿਉਂਕਿ) ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਪੈ ਸਕਦਾ (ਭਾਵ, ਕੁਦਰਤਿ ਕਿਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ—ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ) ॥1॥ ਰਹਾਉ॥

ਜੇ ਕੋਈ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਬਣਾ ਲਏ (ਉੱਚੀ ਮਤਿ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿਚ ਪਲੇ) ਸੰਤੋਖ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਿਉ ਬਣਾਏ (ਸੰਤੋਖ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿਚ ਰਹੇ), ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਉਚੇਚਾ ਭਰਾ ਬਣਾਏ (ਖਲਕਤ ਦੀ ਸੇਵਾ-ਰੂਪ ਭਰਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਸਰ ਪਏ) ॥1॥; ਉੱਚਮ ਅਤੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰਤਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਉਸ ਜੀਵ-ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਸੱਸ ਸੁਹਰਾ ਬਣਨ; ਤੇ ਹੇ ਮਨ ! ਜੇ ਜੀਵ ਸੁਚੱਜੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਬਣਾ ਲਏ ॥2॥ ਉਪਰਲੇ ਸਲੋਕ ਰਾਹੀਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ, ਭਾਈ ਸੰਜੋਗ-ਵਿਜੋਗ, ਸਰਮ ਸੁਰਤ ਅਤੇ ਸਸੁਰ ਆਦਿ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਬਾਰੇ ਚਨਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਪਾਰਜਾਤੁ ਇਹੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ॥ ਕਾਮਧੇਨ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ ॥

ਸਭ ਤੇ ਉਤਮ ਹਰਿ ਕੀ ਕਥਾ ॥ ਨਾਮੁ ਸੁਨਤ ਦਰਦ ਦੁਖ ਲਥਾ ॥

{ਪੰਨਾ 265}

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਇੰਦਰ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿਚਲੇ ਪਾਰਜਾਤ ਰੁੱਖ ਤੇ ਕਾਮਧੇਨ ਗੁਊ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਕਾਮਨਾਵਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ, ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਸੱਚੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਸੌਖਾ ਰਾਹ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕੁਰਾਰੇ ਪਾਏ ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ ਦੀ ਨਿਜੀ “ਕਲਗੀਧਰ ਅਕੈਡਮੀ ਦੁਗਰੀ” ਨੂੰ ਦਾਨ ਦੇ ਕੇ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਕਾਰ ਸਵਾਰਨ ਵਿਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਐਸੀ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ।

ਧਨਾਸਰੀ ਮਹਲਾ 4 ॥

ਇਛਾ ਪੂਰਕੁ ਸਰਬ ਸੁਖ ਦਾਤਾ ਹਰਿ, ਜਾ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਕਾਮਧੇਨਾ ॥

ਸੋ ਐਸਾ ਹਰਿ ਧਿਆਈਐ ਮੇਰੇ ਜੀਅਤੇ ਤਾ ਸਰਬ ਸੁਖ ਪਾਵਹਿ

ਮੇਰੇ ਮਨਾ ॥1॥ ਪੰਨਾ 669-670 ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਛਾ ਪੂਰਕ ਕਾਮਧੇਨ ਗੁਊ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਰਵਉੱਚ ਦੱਸਕੇ ਭੋਲੀ ਭਾਲੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਤਾਗੀਦ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਜਬ ਏਕਹਿ ਹਰਿ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥

ਤਬ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਕਹੁ ਕਉਨ ਅਉਤਾਰ ॥

ਜਬ ਨਿਰਗੁਨ ਪ੍ਰਭ ਸਹਜ ਸੁਭਾਇ ॥

ਤਬ ਸਿਵ ਸਕਤਿ ਕਹਹੁ ਕਿਤੁ ਠਾਇ ॥

ਜਬ ਆਪਹਿ ਆਪਿ ਅਪਨੀ ਜੋਤਿ ਪਰੈ ॥

ਤਬ ਕਵਨ ਨਿਡਰੁ ਕਵਨ ਕਤ ਡਰੈ ॥

ਆਪਨ ਚਲਿਤ ਆਪਿ ਕਰਨੈਹਾਰ ॥

ਨਾਨਕ ਠਾਕੁਰ ਅਗਮ ਅਪਾਰ ॥2॥ {ਪੰਨਾ 291}

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਰਕ ਸਵਰਗ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਹ ਚਲਾਕ ਪਰਜੀਵੀਆਂ (ਗਿਰਝਾਂ) ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਡਰ ਸੀ। ਦਸੋ ਸ਼ਿਵ ਸਕਤੀ ਉਸ ਵਕਤ ਕਿਥੇ ਬੈਠੀ ਸੀ? ਦਸੋ ਉਸ ਵਕਤ ਨਰਕ ਸੁਰਗ ਤੇ ਅਵਤਾਰ ਕਿਥੇ ਸਨ? ਸੋ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦਾ।

ਕੁੱਝ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿੰਦੇ ਵੀ ਸੁਣੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਇੰਦਰ ਤੇ ਸ਼ਿਵਜੀ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮਾਤਾ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਣਾ ਪਾਪ ਹੈ। ਆਓ ਹੁਣ ਆਪਾਂ ਬਾਣੀ ਵਿਚੋਂ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੇ ਇੰਦਰ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਹਿਬਾਨ ਦਾ ਕੀ ਫੁਰਮਾਣ ਹੈ:

ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਮਹਲਾ 1 ਦਖਣੀ ॥

ਗੋਤਮੁ ਤਪਾ ਅਹਿਲਿਆ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤਿਸੁ ਦੇਖਿ ਇੰਦੁ ਲੁਭਾਇਆ ॥

ਸਹਸ ਸਰੀਰ ਚਿਹਨ ਭਗ ਹੁਏ ਤਾ ਮਨਿ ਪਛੰਤਾਇਆ ॥ ਪੰਨਾ 1344 ॥

ਗੋਤਮ (ਇਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ) ਤਪੀ (ਸੀ), ਅਹਿਲਿਆ (ਉਸ ਦੀ) ਇਸਤ੍ਰੀ (ਸੀ), ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਅਖਵਾਂਦਾ) ਇੰਦੁ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ । (ਗੋਤਮ ਦੇ ਸਰਾਪ ਨਾਲ) (ਉਸ ਦੇ ਇੰਦਰ ਦੇ) ਸਰੀਰ ਉਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਬਣ ਗਏ, ਤਦੋਂ ਇੰਦੁ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ (ਉਸ ਕੁਕਰਮ ਤੇ) ਪਛੁਤਾਇਆ ॥1॥ ਮਤਲਬ ਇੰਦਰ ਵਿਭਚਾਰੀ ਸੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਨਕ ਸਨੰਦ ਮਹੇਸ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਸੇਖਨਾਗਿ ਤੇਰੇ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾਂ

॥1॥

ਸੰਤ ਸੰਗਤਿ ਰਾਮੁ ਰਿਦੈ ਬਸਾਈ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾਂ ॥ ਸੁਰਪਤਿ ਨਰਪਤਿ ਨਹੀ ਗੁਨ ਜਾਨਾਂ 2 ॥

ਚਾਰਿ ਬੇਦ ਅਰੁ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾਂ ॥ ਕਮਲਾਪਤਿ ਕਵਲਾ ਨਹੀ ਜਾਨਾਂ 3 ॥

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਸੋ ਭਰਮੈ ਨਾਹੀ ॥ ਪਗ ਲਗਿ ਰਾਮ ਰਹੈ ਸਰਨਾਂਹੀ

॥4॥1॥ {ਪੰਨਾ 691}

ਮੈਂ ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ॥1॥ ਰਹਾਉ॥ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! (ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ) ਸਨਕ, ਸਨੰਦ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ ਤੇਰਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ; (ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇ ਭਗਤ) ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ ਤੇਰੇ (ਦਿਲ ਦਾ) ਰਾਜ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ॥1॥ (ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ) ਹਨੂਮਾਨ ਵਰਗੇ ਨੇ, (ਵਿਸ਼ਨੂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ) ਗਰੁੜ ਵਰਗਿਆਂ ਨੇ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇੰਦਰ ਨੇ, ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਭੀ ਤੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ॥2॥ ਚਾਰ ਵੇਦ, (ਅਠਾਰਾਂ) ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀਆਂ, (ਅਠਾਰਾਂ) ਪੁਰਾਣ—(ਇਹਨਾਂ ਦੇ

ਕਰਤਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਮਨੁ ਤੇ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ; ਵਿਸ਼ਨੂ ਤੇ ਲੱਛਮੀ ਨੇ ਭੀ ਤੇਰਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ । 3।

ਕਬੀਰ ਆਖਦਾ ਹੈ—(ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਹੋਰ ਹੋਰ ਪਾਸੇ ਭਟਕਦੇ ਰਹੇ) ਇੱਕ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਭਟਕਦਾ ਨਹੀਂ, ਜੋ (ਸੰਤਾਂ ਦੀ) ਚਰਨੀਂ ਲੱਗ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਟਿਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ । 4। 1।
 ਹੋਰ ਪੂਜਾ ਛੱਡ ਕੇ ਇਕ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਸਦੀਵੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਸਿਮਰਣ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਾ, ਸ਼ਿਵ, ਵਿਸ਼ਨੂ, ਇੰਦਰ, ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤਰ ਅਤੇ ਹਨੁਮਾਨ ਵਰਗੇ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਸਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਪਲੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇੰਦਰ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਕੀ ਸੱਪ ਸੁੰਘਦਾ ਹੈ ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆਂ। ਮਾੜੇ ਨੂੰ ਮਾੜਾ ਕਹਿਣਾ ਸਗੋਂ ਬਹਾਦਰੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜੇ ਇੱਕਲਾ ‘ਪੁਨਰਪ’ ਲਫਜ਼ ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ 12ਵਾਰੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜੇ ਕਰ “ਪੁਨਰਪ ਜਨਮ” ਲੱਭੀਏ ਤਾਂ 11ਵਾਰੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ ਤੇ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਣ ਵਾਲਾ। ਨੀਚੇ ਲਿਖੇ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕ ਪੁਨਰਪ ਜਨਮ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਵਿਆਖਿਆ www.gurugranthdarpan.com ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਦੇਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਮਹਲਾ 3 ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣਿ ॥
 ਬਾਬਾ ਤੂੰ ਐਸੇ ਭਰਮੁ ਚੁਕਾਰੀ ॥
 ਜੇ ਕਿਛੁ ਕਰਤੁ ਹੈ ਸੋਈ ਕੋਈ ਹੈ ਰੇ ਤੈਸੇ ਜਾਇ ਸਮਾਗੀ ॥1॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਇਸਤਰੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇ ਕੈ ਕਿਆ ਓਇ ਕਰਮ ਕਮਾਗੀ ॥
 ਨਾਨਾ ਰੂਪ ਸਦਾ ਹਰਿ ਤੇਰੇ ਤੁਝ ਹੀ ਮਾਹਿ ਸਮਾਗੀ ॥2॥
 ਇਤਨੇ ਜਨਮ ਭੂਲਿ ਪਰੇ ਸੇ ਜਾ ਪਾਇਆ ਤਾ ਭੂਲੇ ਨਾਹੀ ॥
 ਜਾ ਕਾ ਕਾਰਜੁ ਸੋਈ ਪਰੁ ਜਾਣੈ ਜੇ ਗੁਰ ਕੈ ਸਬਦਿ ਸਮਾਗੀ ॥3॥
 ਤੇਰਾ ਸਬਦੁ ਤੂੰਹੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਭਰਮੁ ਕਹਾ ਹੀ ॥
 ਨਾਨਕ ਤਤੁ ਤਤ ਸਿਉ ਮਿਲਿਆ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਹੀ ॥4॥1॥15॥35॥ {ਪੰਨਾ 162}

(ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ ! ਸਭ ਥਾਂ) ਤੇਰਾ (ਹੀ) ਹੁਕਮ (ਵਰਤ ਰਿਹਾ) ਹੈ, (ਹਰ ਥਾਂ) ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ (ਮੌਜੂਦ) ਹੈਂ—(ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਾ ਬਣ ਜਾਏ ਉਸ ਨੂੰ) ਭੁਲੇਖਾ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ? ਹੇ ਨਾਨਕ ! (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਅਨੇਕਤਾ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰਤਿ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਆਦਿਕ ਹਰੇਕ) ਤੱਤ (ਆਪਣੇ) ਤੱਤ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਅਜੇਹੇ ਮਨੁੱਖ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ । 4। 1। 15। 35।

ਅਨਾਥਨਾ ਠਾਥ ਕਰੇ ਬਲਿ ਜਾਉ ॥
 ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਗੁਣ ਗਾਉ ॥ 5 ॥ {ਮ: 1, ਪੰਨ 224}
 ਉਹ ਨਿਖਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਖਸਮ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ (ਉਹ ਹੈ ਅਸਲ ਜੋਗੀ, ਤੇ ਅਜੇਹੇ ਜੋਗੀ ਤੋਂ) ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਹਾਂ । ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਉਹ ਸਦਾ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ । 5।

ਗਉੜੀ ॥
 ਸੁਨਿ ਮਨ ਮਗਨ ਭਏ ਹੈ ਪੂਰੇ, ਮਾਇਆ ਡੋਲ ਨ ਲਾਗੀ ॥
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਤਾ ਕਉ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਹੀ, ਖੇਲਿ ਗਇਓ ਬੈਰਾਗੀ ॥
 4 ॥ 2 ॥ 53 ॥ {ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 334-335}
 (ਇਸ ਅੰਦਰਲੀ ਕਿੰਗੁਰੀ ਦੇ ਰਾਗ ਨੂੰ) ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰਾ ਮਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਮਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਦਾ ਧੱਕਾ ਨਹੀਂ ਵੱਜ

ਸਕਦਾ। ਹੇ ਕਬੀਰ । ਆਖ—ਜੇ ਲਗਨ ਵਾਲਾ ਜੋਗੀ ਅਜਿਹੀ ਖੇਡ ਖੇਡ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿਰ ਕਦੇ ਜਨਮ (ਮਰਨ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । 4। 2। 53।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ 5 ॥
 ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਪ੍ਰਭ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਪਾਈਐ ॥
 ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ ਦਿਖਾਲੇ ਦਰਸਨੁ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਈਐ ॥ 1 ॥
 {ਪੰਨਾ 383}
 ਠਾਣੈ ਰਵਤੁ ਰਹੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ, ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਵੈ ਸੋਈ ॥
 ਆਪੇ ਆਪਿ ਮਿਲਾਏ ਕਰਤਾ, ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ॥ 18 ॥
 {ਮ:1, ਪੰਨਾ 433}

ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਵਸਾ ਲਿਆ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੇ ਤੁਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ (ਉਹ ਮੁੜ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦੇ ਗੇੜ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ) ਪਰ ਹੇ ਮਨ ! ਨਿਰੇ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣ ਨਾਲ ਪੰਡਿਤ ਬਣ ਜਾਣ ਨਾਲ ਇਹ ਦਾਤਿ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ॥ ਗਜ ਸਾਢੇ ਤੈ ਤੈ ਧੋਤੀਆ, ਤਿਹਰੇ ਪਾਇਨਿ ਤਗ ॥
 ਗਲੀ ਜਿਨ੍ਹਾ ਜਪਮਾਲੀਆ, ਲੋਟੇ ਹਥਿ ਨਿਬਗ ॥
 ਓਇ ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਨ ਆਖੀਅਹਿ, ਬਾਨਾਰਸਿ ਕੇ ਠਗ ॥ 1 ॥
 ਐਸੇ ਸੰਤ, ਨ ਮੋ ਕਉ ਭਾਵਹਿ ॥
 ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ ॥ 1 ॥ ਰਹਾਉ ॥
 ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਉਪਰਿ, ਕਾਠੀ ਧੋਇ ਜਲਾਵਹਿ ॥
 ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲੇ ਸਾਰੇ ਮਾਣਸ ਖਾਵਹਿ ॥ 2 ॥
 ਓਇ ਪਾਪੀ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਅਪਰਾਧੀ, ਮੁਖਹੁ ਅਪਰਸ ਕਹਾਵਹਿ ॥
 ਸਦਾ ਸਦਾ ਫਿਰਹਿ ਅਭਿਮਾਨੀ, ਸਗਲ ਕੁਟੰਬ ਡੁਬਾਵਹਿ ॥ 3 ॥
 ਜਿਤੁ ਕੋ ਲਾਇਆ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗਾ, ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ॥
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟੈ, ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮਿ ਨ ਆਵੈ ॥ 4 ॥ 2 ॥
 {ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਪੰਨਾ 476}

ਸੁਣਿ ਸਿਖਵੰਤੇ ਨਾਨਕੁ ਬਿਨਵੈ ਛੋਡਹੁ ਮਾਇਆ ਜਾਲਾ ॥
 ਮਨਿ ਬੀਚਾਰਿ ਏਕ ਲਿਵ ਲਾਗੀ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਕਾਲਾ ॥ 4 ॥
 ਸੇ ਗੁਰੁ ਸੇ ਸਿਖੁ ਕਬੀਅਲੇ ਸੇ ਵੈਦੁ ਜਿ ਜਾਣੈ ਰੋਗੀ ॥
 ਤਿਸੁ ਕਾਰਣਿ ਕੰਮੁ ਨ ਧੰਧਾ, ਨਾਹੀ ਧੰਧੈ ਗਿਰਗੀ ਜੋਗੀ ॥ 5 ॥
 ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜੀਅਲੇ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਤਿਸ ਮਾਇਆ ॥
 {ਪੰਨਾ 503, ਮ:1}

ਹਰਿ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਨੁ ਇਸਨਾਨੀ ਮਜਨੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭਾਈ ॥
 ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨਾਹੀ ਜਨ ਸੰਗਤਿ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲਾਈ ॥ 7 ॥
 {ਪੰਨਾ 504-505}

ਪਰਮਾਤਮਾ (ਮਾਨੋ) ਪਵਿੜ ਜਲ ਹੈ (ਜੇਹੜਾ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਰਨ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ) ਮਨ (ਇਸ ਪਵਿੜ ਜਲ ਵਿਚ) ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਮਨ (ਇਸ ਪਵਿੜ ਜਲ ਵਿਚ) ਚੁੱਭੀ ਲਾਂਦਾ ਹੈ । ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, (ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ) ਉਸ ਦੀ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ । 7।
 ਸੋਰਠਿ ਮਹਲਾ 1 ॥

ਪੀਵਹੁ ਅਪਿਉ ਪਰਮ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਨਿਜ ਘਰਿ ਵਾਸਾ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥
 ਜਨਮ ਮਰਣ ਭਵ ਭੰਜਨੁ ਗਾਈਐ ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ ਜੀਉ ॥ 4 ॥
 ਤਤੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ਸੋਹੰ ਭੇਦੁ ਨ ਕੋਈ ਜੀਉ ॥
 ਅਪਰੰਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਪਰਮੇਸਰੁ ਨਾਨਕੁ ਗੁਰੁ ਮਿਲਿਆ ਸੋਈ ਜੀਉ ॥ 5 ॥ 11 ॥ {ਪੰਨਾ 598-599}

(ਹੇ ਭਾਈ !) ਅਟੱਲ ਆਤਮਕ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਉ, (ਇਹ ਨਾਮ-ਰਸ ਪੀਤਿਆਂ) ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਆਤਮਕ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਿਚ ਟਿਕਾਣਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਭਾਵ, ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਖਾਤਰ ਮਨ ਬਾਹਰ ਭਟਕਣੋਂ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) । (ਹੇ ਭਾਈ !) ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ ਚੱਕ੍ਰ ਨਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, (ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ) ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ (ਮਰਨ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ । 4।

ਜਿਤ ਹਮ ਲਾਏ ਤਿਤ ਹੀ ਲਾਗੇ, ਤੈਸੇ ਕਰਮ ਕਮਾਵਹਿਗੇ॥
 ਹਰਿ ਜੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਜਉ ਅਪਨੀ, ਤੋ ਗੁਰ ਕੇ ਸਬਦਿ ਸਮਾਵਹਿਗੇ॥ 3॥
 ਜੀਵਤ ਮਰਹੁ ਮਰਹੁ ਫੁਨਿ ਜੀਵਹੁ, ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮੁ ਨ ਹੋਈ॥
 ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜੋ ਨਾਮਿ ਸਮਾਨੇ, ਸੁੰਨ ਰਹਿਆ ਲਿਵ ਸੋਈ॥4॥4॥
 (ਪੰਨਾ 1103)

ਸੁਭ ਬਚਨ ਰਮਣੰ, ਗਵਣੰ ਸਾਧ ਸੰਗੇਣ ਉਧਰਣਹ॥
 ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰੰ ਨਾਨਕ, ਪੁਨਰਪਿ ਜਨਮ ਨ ਲਭਤੇ॥ 19॥ (ਪੰਨਾ 1361)
 (ਜੇ ਮਨੁੱਖ) ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀ ਬਾਣੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, (ਉਹਨਾਂ ਦਾ) ਉੱਧਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਹੇ ਨਾਨਕ ! ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ (ਇਸ) ਸੰਸਾਰ-ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚ ਮੁੜ ਮੁੜ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ । 1।

ਭਾਵ:— ਸਾਧ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਟਿਕ ਕੇ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਕੀਤਿਆਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਣੀਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਜਨਮ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਪੁਨਰ ਜਨਮ ਹਿੰਦੂ ਮੱਤ ਦੇ ਮਹੱਲ ਦੀ ਇੱਟ ਹੈ ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿੱਖ ਮੱਤ ਦੇ ਮਹੱਲ ਵਿਚ ਕਿਧਰੇ ਵੀ ਫਿੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ,

ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ(ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ) ਬਰੈਪਟਨ, ਕੈਨੇਡਾ,
 www.singhsabhacanada.com

❀ **ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ** ❀
 ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ (510-432-5827), USA

ਨਾਮ-ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਾਂ, ਨਾਉਂ ਅਤੇ ਨਾਮ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਨਾਮਨ ਅਤੇ ਨਾਮਯ, ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ, ਇੰਗਲਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੇਮ ਆਦਿਕ। ਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਬੋਧਕ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਜਾਂ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਾਵੇ ਭਾਵ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਵਸਤੂ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਵੇ। ਨਾਮ ਦੇ ਵੀ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ 1. ਵਸਤੂਵਾਚਕ ਅਤੇ 2. ਭਾਵਵਾਚਕ। ਵਸਤੂਵਾਚਕ ਨਾਮ ਜਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ, ਬੈਲ ਪਹਾੜ ਆਦਿ। ਭਾਵਵਾਚਕ ਨਾਮ ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਕਠੋਰਤਾ, ਨਿਰਬਲਤਾ, ਭਲਮਾਨਸੀ ਅਤੇ ਭਰੱਪਣ ਆਦਿ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਵੇਂ-**ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਸਗਲੇ ਜੰਤ॥...ਨਾਮ ਕੇ ਧਾਰੇ ਖੰਡ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ॥ ਅਤੇ “ਨਾਮ ਕੀ ਨਾਮਨਾ ਸਪਤ ਦੀਪਾ॥”** ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਰਥ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਰਤਾ-ਧਰਤਾ-ਹਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ-ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੀ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਨੇਮ-ਨਿਯਮ, ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ-ਵਰਤਾਰਾ, ਇਸ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਅਰਾਧਨ ਹੈ ਪਰ ਅੱਜ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨੂੰ ਬੜਾ ਔਖਾ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਓ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੀਏ।

ਸਿਮਰਨ-ਸਿਮਰਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਯਾਦ, ਚੇਤਾ, ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਅਰਾਧਨਾ। ਜਿਵੇਂ ਮਾਂ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁੰਜਾਂ ਸੈਕੜੇ ਕੋਹ ਦੂਰ ਉਡਦੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੇ ਬਚਿਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ

ਹਨ-**ਉਡੇ ਉਡਿ ਆਵਹਿ ਸੈ ਕੋਸਾਂ ਤਿਸ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ॥ ਤਿਨਿ ਕਵਣੁ ਖੁਲਾਵੈ ਕਵਣੁ ਚੁਗਾਵੈ ਮਨ ਮਹਿ ਸਿਮਰਨ ਕਰਿਆ॥(ਪੰਨਾ-10 ਰਹਿਰਾਸ)** ਉਹ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੀਆਂ ਭਾਵ ਸਿਮਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਨਾਮਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ-ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਾਮ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਪਹਾੜ, ਬਨਾਸਪਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਬੁਲਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣ-ਮਾਣ ਅਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਾਮ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਖੁਦ ਆਪ ਹੀ ਨਾਮ ਰੂਪ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਧਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਬ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਹਨ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਨਫਰਤ ਵੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹਿੰਦੂ ਅਲਾਹ ਅਤੇ ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਟੈਟੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨਾਮ ਵਰਤੇ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ **“ਨਾਮ”** ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ-

**ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਨਾਲਿ ਹੈ ਕਿਉਂ ਪਾਈਐ ਭਾਈ॥
 ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨੁ ਵਰਤਦਾ ਸਭ ਠਾਈ॥
 ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਈਐ ਹਿਰਦੈ ਦੇਇ ਦਿਖਾਈ॥
 (ਵਾਰ ਸਾਰੰਗ ਮ:3 ਪੰਨਾ-1242)
 ਜਿਸੁ ਨਾਮੈ ਕਉ ਤਰਸਹਿ ਬਹੁ ਦੇਵਾ॥
 ਸਗਲ ਭਗਤ ਜਾ ਕੀ ਕਰਦੇ ਸੇਵਾ॥
 ਅਨਾਥਾਂ ਨਾਥੁ ਦੀਨ ਦੁਖ ਭੰਜਨੁ ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਤੇ ਪਾਇਣਾ॥(ਮਾਰੂ ਮ:5)”**

ਨਾਮ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਚਾਨਣ, ਜੋਤਿ ਹੈ-**ਸਭ ਮਹਿ ਜੋਤਿ ਜੋਤਿ ਹੈ ਸੋਇ॥ ਤਿਸੁ ਦੈ ਚਾਨਣੁ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਚਣੁ ਹੋਇ॥** ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਸਭ **“ਨਾਮੁ”** ਹੀ ਹੈ-ਜੋਤਾ ਕੀਤਾ ਤੇਤਾ ਨਾਉ॥(ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ) **ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ (ਪੰਨਾ 430)** ਉਸ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਕੀਰਤੀ ਹੀ ਨਾਮੁ ਹਨ-**ਸੁਖਮਨੀ ਸਹਜ ਗੋਬਿੰਦ ਗੁਨ ਨਾਮ॥(ਪੰਨਾ-296)** **ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਉਤਮੁ ਨਾਮੁ ਹੈ॥(ਪੰਨਾ-1314)** ਗਾਉਣਾ ਜਾਂ ਵਿਚਾਰਨਾ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ **“ਰਾਮ ਰਾਮ ਸਭ ਕੇ ਕਹਿ ਕਹਿਐ ਰਾਮੁ ਨਾ ਹੋਇ॥(ਪੰਨਾ-492)**

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨਾ ਹੈ?

ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਭਲੇ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਮਾਲਾ ਫੇਰ ਕੇ, ਗਿਣਤੀ-ਮਿਣਤੀ ਕਰਕੇ, ਚੌਂਕੜਾ ਮਾਰਕੇ, ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ, ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਰਟਨ ਕਰਕੇ, ਤੜਕੇ ਉੱਠ ਕੇ, ਕਿਸੇ ਸੰਤ ਸਾਧ ਜਾਂ ਜਥੇ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧੀ ਦੁਆਰਾ ਆਦਿਕ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਸਭ ਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਿੱਧਾ ਸਾਧਾ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ-

**ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਨਾਮੁ॥
 ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੈ ਸਦ ਕਾਮ॥(ਪੰਨਾ-286)** ਅਤੇ
**“ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੇਵਤ ਧਿਆਈਐ॥
 ਮਾਰਗਿ ਚਲਤ ਹਰੇ ਹਰਿ ਗਾਈਐ॥(ਪੰਨਾ-386)**

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਸਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਲਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ-**ਕਬੀਰ ਮੇਰੀ ਸਿਮਰਨੀ ਰਸਨਾ ਉਪਰ ਰਾਮੁ॥(ਪੰਨਾ-1364)** ਅਤੇ **ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਖਰ ਦੁਇ ਇਹ ਮਾਲਾ॥(ਪੰਨਾ-388)** ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵੀ ਨਾਮ

ਜਪਣ ਬਾਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਮਾਈ ਹੀ ਨਾਮ ਜਾਪ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ-ਗਾਏ ਸੁਣੇ ਆਖੋਂ ਮੀਚੇ ਪਾਈਐ ਨਾ ਪਰਮ ਪਦਿ, ਗੁਰਿ ਉਪਦੇਸ ਗਹਿ ਜਉ ਲਉ ਨਾਂ ਕਮਾਇਐ।(ਭਾ. ਗੁ.) ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਜੋ “ਨਾਮੁ” ਭਾਵ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦੇ ਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰ ਕੇ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਭਗਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਦਾ ਸੰਬਾਦ ਹੈ ਕਿ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮਿਆਂ ਕਦੇ ਰੱਬ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਜਪ ਲਿਆ ਕਰ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਅਮਰੇ ਹੀ ਠੇਕਦਾ ਭਾਵ ਰੰਗਦਾ ਰਹੇਗਾ! ਨਾਮਾ ਮਾਇਆ ਮੋਹਿਆ ਕਹੈ ਤਿਲੋਚਨ ਮੀਤ॥ਕਾਹੇ ਡੀਪਹੁ ਛਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ॥ ਤਾਂ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਫੁਰਮਾਏ ਹਨ-

ਨਾਮਾ ਕਹਿ ਤਿਲੋਚਨਾ ਮੁਖਿ ਤੇ ਰਾਮੁ ਸੰਮਾਲਿ॥

ਹਾਥ ਪਾਉਂ ਕਰਿ ਕਾਮ ਸਭੁ ਚੀਤੁ ਨਿਰੰਜਨ ਨਾਲਿ॥(ਪੰਨਾ-1375)
ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਹੋਰ ਵੀ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਾਮ ਕਿਵੇਂ ਜਪਣਾ ਹੈ-

ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀ ਲੇ ਗੁਡੀ ਆਕਾਸ ਮਧੇ ਭਰਮੀਅਲੇ॥

ਪੰਚ ਜਨਾ ਸਿਉਂ ਬਾਤ ਬਤਉਆ ਚੀਤੁ ਸੁ ਡੋਰੀ ਰਾਖੀਅਲੇ॥ 1॥

ਮਨੁ ਰਾਮ ਨਾਮਾ ਬੋਧੀਅਲੇ॥

ਜੈਸੇ ਕਨਿਕ ਕਲਾ ਚਿਤੁ ਮਾਂਡੀਅਲੇ॥ 1॥ ਰਹਾਉ॥

ਆਨੀਲੇ ਕੁੰਭੁ ਭਰਾਈਲੇ ਉਦਕ ਰਾਜ ਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ॥

ਹਸਤਿ ਬਿਨੋਦ ਬੀਚਾਰ ਕਰਤੀ ਹੈ ਚੀਤੁ ਸੁ ਗਾਗਰਿ ਰਾਖੀਅਲੇ॥ 2॥

ਮੰਦਰ ਏਕੁ ਦੁਆਰ ਦਸ ਜਾ ਕੇ ਗਊ ਚਰਾਵਨ ਛਾਡੀਅਲੇ॥

ਪਾਂਚ ਕੋਸ ਪਰ ਗਊ ਚਰਾਵਤ ਚੀਤੁ ਬਛੁਰਾ ਰਾਖੀਅਲੇ॥ 3॥

ਕਹਿਤ ਨਾਮਦੇਉ ਸੁਨਹੁ ਤਿਲੋਚਨ ਬਾਲਕੁ ਪਾਲਨ ਪਉਢੀਅਲੇ॥

ਅੰਤਰਿ ਬਾਹਰਿ ਕਾਜ ਬਿਰੁਪੀ ਚੀਤੁ ਸੁ ਬਾਰਿਕ

ਰਾਖੀਅਲੇ॥ 4॥ 1॥ (ਪੰਨਾ-972)

ਪੰਜ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਕੇ ਨਾਮ-ਜਾਪ ਵਿਧੀ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ-(1)ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਿਖੇ ਪਤੰਗ ਉਡਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਡੋਰ ਵਿਖੇ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਤੇ ਡੋਰ ਕੱਟੀ ਨਾ ਜਾਵੇ (2) ਜਿਵੇਂ ਸੁਨਾਰ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਘੜਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਘਾੜਤ ਵੱਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ (3) ਖੂਹ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆ ਰਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੱਸਦੀਆਂ ਖੇਡਦੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ਪਰ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਪਾਣੀ ਦਿਆਂ ਘੜਿਆਂ ਜਾਂ ਗਾਹਕਾਂ ਵੱਲ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ (4) ਜਿਵੇਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੂਰ ਚਰਦੀ ਹੋਈ ਗਊ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਧਿਆਨ ਆਪਣੇ ਵੱਛੇ ਵੱਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ (5) ਜਿਵੇਂ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪੰਗੂੜੇ ਵਿੱਚ ਪਾ ਕੇ ਮਾਂ ਘਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਚਿੱਤ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰੀ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਪਤੰਗ ਵੱਲ, ਸੁਨਾਰ ਦਾ ਘਾੜਤ ਵੱਲ, ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਗਾਗਰਾਂ ਵੱਲ, ਗਊ ਦਾ ਵੱਛੇ ਵੱਲ ਅਤੇ ਮਾਂ ਦਾ ਪੰਗੂੜੇ ਪਏ ਬੱਚੇ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਭੋਲੇ ਭਾਇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪਿਆਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਤਿਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਦਿਲੀ ਪਿਆਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹੀ ਸੱਚਾ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਾਪ ਹੈ-**ਰੇ ਜਨ ਮਨੁ ਮਾਧਉ ਸਿਉਂ ਲਾਈਐ॥ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਚਤੁਰਭੁਜੁ ਪਾਈਐ॥(ਪੰਨਾ-324)** ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਦਾਰੂ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਖਜਾਨਾ “ਮਾਂ” ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਵਿਲਕਦਾ ਹੈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ

ਇੱਕ ਮਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਮਾਨੁੱਖ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ-ਨਾਮ ਹੈ-**ਬਾਰਿਕ ਵਾਂਗੀ ਹਉ ਸਭ ਕਿਛੁ ਮੰਗਾਂ॥ਦੇਂਦੇ ਤੋਟਿ ਨਹੀ ਪੂਭ ਰੰਗਾਂ॥(ਪੰਨਾ-99)** ਉਪਰੋਕਤ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਧੀ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਦੇ ਭਾਵ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰਨ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਇੱਕ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਜਾਂ ਵੱਧ ਸਮਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰ ਲੈਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਮਨ ਚੋਂ ਵਿਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯਤਨ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ-**ਦਿਨ ਰਾਤੀਂ ਆਰਾਧਹੁ ਪਿਆਰੇ ਨਿਮਖ ਨ ਕੀਜੈ ਢੀਲਾ॥(ਪੰਨਾ-498)**

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ “ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਰਮ ਹੈ ‘ਨਾਮ’, ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਪਿਆਰ ਭਰੀ ਯਾਦ ਨਾਲ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਪਰਮ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਪਏ ਰਹਿਣਾ। ਜਗਤ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨੇ, ਪਰ ਗੋਦ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨਾ, ਸਗੋਂ ਗੋਦੀ ਆਸਰੇ ਕਰਨੇ, ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ। ਮਨ ਦਾ ਇੱਕ ਝੁਕਾਉ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਵੱਲ ਪਿਆ ਰਹੇ ਤੇ ਇੱਕ ਕੰਮਾਂ ਕਾਜਾਂ ਵੱਲ” (ਪੁਸਤਕ ਬਾਬਾ ਨੌਧ ਸਿੰਘ 146-147)

ਨਾਮ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਹੈ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਆਪੇ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਨਾਲ ਲਾਈ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਰਹਿ ਕੇ ਰੰਗ ਤੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਜੀਣਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ-**ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਨ ਛੋਡੈ, ਸਾ ਧਨ ਨਾਮਿ ਸਹਜਿ ਸਮਾਣੀਆ**। ਨਾਮ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਅਜੇ ਹੋਰ ਹੈ, ਨਾਮ ਇੱਕ ਤਿਆਰੀ ਤੇ ਯਤਨ ਹੈ ਜੋ ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰਲਾ ਸਾਧਨ ਤੇ ਦਰਜਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਅਸਰ ਹੇਠ ਲਿਆਉਣਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਾਲਾ ਲਗਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰਨਾ, ਪਾਲੇ ਨੂੰ ਹਰਨਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਅਵਗੁਣੀ ਭਰਪੂਰ ਮਨ ਨੂੰ ਸਾਂਈਂ ਦੇ ਸਨਮੁਖ ਕਰੀ ਰੱਖਣਾ, ਮਨ ਦੇ ਅਵਗੁਣਾ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅੰਧਕਾਰ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਚਾਨਣ ਅਵਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅੰਧੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਨਾਮ ਇੱਕ ਆਤਮ ਵਿਦਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਅਕਾਂਖਿਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜਪ ਤੋਂ ਆਰਭ ਹੋ ਕੇ, ਸਾਂਈਂ ਮਿਲਾਪ ਤੱਕ ਲੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਂਈਂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ, ਕੀਰਤਨ, ਉਸ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ, ਪੰਨਵਾਦ ਆਦਿ ਮਨ ਦੇ ਉੱਚੇ ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮ ਸਹਾਇਕ ਹਨ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮਾਤ੍ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦਿੰਦੇ ਸਗੋਂ ਨਾਮ ਉਹ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ-**ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੇ ਕੋਇ॥ 1॥ (ਪੰਨਾ-142)** (ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ)

ਪ੍ਰੋ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਡੀ. ਲਿਟ.-ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਿਆ ਪਾਣੀ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜਦ ਟੋਬਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਟਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਜਾਲਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗੰਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਿਰਮ ਵੀ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁੱਕ ਸੜ ਵੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜੀ ਆਤਮਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜਲ ਜਦ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਅ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਵੇਂ ਹੀ ਸਾਡੀ ਮਨ ਆਤਮਾ ਜਦ ਮੋਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਵਿਛੋੜੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੈ-**ਮਨ ਤੂੰ**

ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਆਪਣਾ ਮੂਲ ਪਛਾਣਿ॥(ਪੰਨਾ-441) ਨਦੀਆਂ ਨਾਲਿਆਂ ਟੋਬਿਆਂ ਕਾ ਜਲ ਜਇ ਪਵੈ ਵਿਚਿ ਸੁਰਸਰੀ, ਸੁਰਸਰੀ ਮਿਲਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ ਹੋਇ ਜਾਵੈ॥(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਬਾਰੇ ਭਲੇਖੇ-

ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਪੁਰਾਤਨ ਮੱਤਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹੈ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮਰਯਾਦਾ (ਯੋਗੀਆਂ ਵਰਗੀ) ਵੀ ਚਲਾ ਲਈ ਹੈ-ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਲਾ ਕਿਹੜੀ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਆਸਣ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਲਾਉਣਾ ਹੈ? ਸੁਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਟਿਕਾਉਣੀ ਹੈ? ਧਿਆਨ ਕਿਸ ਦਾ ਧਾਰਨਾ ਹੈ? ਸਾਹ ਕਿਵੇਂ ਲੈਣਾ, ਨਾਮ ਕਿਹੜਾ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜਪਣਾ ਹੈ? ਸਾਧਾਂ ਵਲੋਂ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਦੇ ਪੜਾਅ, ਅਨਹਦ ਨਾਦ ਸੁਨਣ ਅਤੇ ਦਸਮ ਦੁਆਰ-ਕਪਟ ਖੁੱਲ੍ਹ ਕੇ ਸੱਚਖੰਡ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣੇ ਵੀ ਦੱਸੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫਰਕ ਕੇਵਲ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨਾ ਹੈ? ਬਾਕੀ ਸਭ ਮਰਯਾਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਜਾਪ ਵਾਲੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਗੱਲ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਵਿਧੀ ਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਕਰਮ ਕਾਂਡ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਣ ਦੀ ਹੈ। ਮਾਲਾ ਜਾਪ ਜਾਂ ਗਿਣਤੀ ਮਿਣਤੀ ਦੇ ਜਾਪ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਮਕੈਨੀਕਲੀ ਰੈਪੀਟੇਸ਼ਨ ਹੈ-ਕਬੀਰ ਜਪਨੀ ਕਾਠ ਕੀ ਕਿਆ ਦਿਖਲਾਵੈ ਲੋਇ॥ ਹਿਰਦੈ ਰਾਮੁ ਨਾ ਚੇਤਈ ਇਹੁ ਜਪੁਨੀ ਕਿਆ ਹੋਇ॥(ਪੰਨਾ-1368)

ਨਵੀਂ ਰੀਤ-

ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਲਫਜ਼ ਦਾ ਜਾਪ-ਮੁਲਾਂ ਮੁਨਾਰੇ ਕਿਆ ਚਵੈ ਜਉ ਸਾਂਈ ਨ ਬਹਿਰਾ ਹੋਇ॥(ਕਬੀਰ ਜੀ) ਕਬੀਰ ਜੀ ਫੁਰਮਾਏ ਹਨ ਕਿ ਸਾਂਈ ਬੋਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਬੋਲਣ ਤੇ ਹੀ ਸੁਣਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਉਹ ਤਾਂ-ਸਦ ਸੁਣਦਾ ਸਦ ਵੇਖਦਾ ਸਬਦਿ ਰਹਿਆ ਭਰਪੂਰਿ॥(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ) ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਜਾਪ ਕਰਨ ਦੀ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਦਰਜ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ, ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਖਿਆਨ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਟਾਈਮ ਪਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਜਗਰਾਤਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਹ ਛੱਡ ਕੇ, ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਹੀ ਅਪਨਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ-ਗੁਰ ਪਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਵੀਚਾਰੈ ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨੁ॥(ਪੰਨਾ-1329) ਅਤੇ ਮਨ ਕੀ ਮਤਿ ਤਿਆਗੋ ਹਰਿ ਜਨ ਹੁਕਮਿ ਬੁਝਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਰੇ॥(ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ) ਇਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ-“ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ” ਕਈ ਵਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ! ਰਬਾਬ ਛੇੜ ਬਾਣੀ ਆਏ ਹੈ ਤੇ ਕੀਰਤਨ-ਵਿਖਿਆਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ-ਕਥਾ-ਵਿਖਿਆਨ, ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਸਾਲ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਨਿਰੋਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ, ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਤੇ ਢਾਡੀ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਵਾਨ ਹਾਲ ਵਿਖੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਤੇ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੀ ਕਥਾ ਹੀ ਚਲਦੀ ਹੈ।

ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਅੰਗ-

ੳ) ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਨਣਾ-ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸੁਣਿ ਉਪਦੇਸੁ॥(ਪੰਨਾ-295)

ਅ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਭਾਵ ਅੰਗ ਸੰਗ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਨਾ-ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹਿ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥(ਪੰਨਾ-677)

ੲ) ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਉਣਾ-ਹਰ ਵੇਲੇ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ-ਅਠੇ ਪਹਿਰ ਇਕਤੈ ਲਿਵੈ(ਪੰਨਾ-959)

ੳ) ਆਸ਼ਾ ਰੂਪੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਰੰਗਾਂ (ਲਹਿਰਾਂ) ਦਾ ਤਿਆਗ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰਕ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਮੋਹ ਦਾ ਤਿਆਗ-ਤਿਆਗਨਾ ਤਿਆਗਨ ਨੀਕਾ ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਤਿਆਗਣਾ॥(ਪੰਨਾ-1018)

ੴ) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਸੇਈ ਪਿਆਰੇ ਮੇਲਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਮਿਲਿਆਂ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿਤਿ ਆਵੈ॥(ਅਰਦਾਸਿ)

ਕ) ਆਪਾ ਭਾਵ-ਅਪਣਤ ਅਥਵਾ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਤਿਆਗ ਕੇ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨਾ-ਆਪ ਗਵਾਈਐ ਤਾਂ ਸਹੁ ਪਾਈਐ॥(ਪੰਨਾ-722)

ਖ) ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ-ਹੁਕਮਿ ਮੰਨਿਆ ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣ ਤਾਂ ਖਸਮੈ ਕਾ ਮਹਿਲੁ ਪਾਇਸੀ॥(ਪੰਨਾ-471)

ਗ) ਥੋੜਾਂ ਸੌਣਾ ਅਤੇ ਥੋੜਾ ਖਾਣਾ-ਥੋੜਾ ਸਵੈਂ ਥੋੜਾ ਹੀ ਖਾਵੈ। (ਭਾ. ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਘ) ਬੇਲੋੜੀ ਚੁਗਲੀ ਨਿੰਦਿਆ ਅਤੇ ਤਾਤ ਪਰਾਈ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ-ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੇ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨ॥(ਪੰਨਾ-755).....ਪਰਹਰਿ ਲੋਭ ਨਿੰਦਾ ਕੂੜ ਤਿਆਗੋ॥ (ਪੰਨਾ-598) ਨਿੰਦਿਆ ਤੋਂ ਭਾਵ ਈਰਖਾ ਵੱਸ ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਿਰੋਧਤਾ ਕਰਨੀ, ਸੱਚ ਬੋਲਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ-ਸਚ ਕੀ ਬਾਣੀ ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਸਚੁ ਸੁਣਾਇਸੀ ਸਚ ਕੀ ਬੋਲਾ॥(ਪੰਨਾ-723) ਗੁਰੂਆਂ ਅਤੇ ਭਗਤਾਂ ਨੇ ਥੋਥੇ ਕਰਮਕਾਂਡਾਂ, ਜਾਤ ਪਾਤ, ਨਾ ਬਰਾਬਰੀ ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਮੁਲਾਣੇ, ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਯੋਗੀ ਆਦਿਕ ਧਾਰਮਿਕ ਲੋਕ ਜਨਤਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ। ਜੇ ਸਿੱਖ ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਯਥਾਰਥ ਕੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਉਪਰੋਕਤ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸੱਚ ਕੌੜਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਇਵੇਂ ਹੀ ਅੱਜ ਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਾਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੈਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ।

“ਧਰਮ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਿਆਂ, ਘਰ ਪ੍ਰਵਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ, ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੀ ਸਾਰੀ ਟੇਕ ਹੀ ਕਿਰਤ ਕਰੋ, ਵੰਡ ਛਕੋ ਅਤੇ ਨਾਮ ਜਪੋ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੇ ਖੜੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਾਰ ਬਾਰ ਰਟਨ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਗਿਆਨ ਮੁਖ ਭਾਵ ਨੂੰ ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਹੈਰਾਨੀ ਜਨਕ ਕਾਰਨਾਮੇ ਤੱਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਫਲ ਜੀਵਨ ਜੀਂਦੇ ਉਸ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਰੱਬੀ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਹੀ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਹੈ” ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈ ਹਨ-ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਮਿਸ਼ਨਰੀ” ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ-

ਚਿੰਤਾਮਨ ਚਿਤਵਤ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤ ਤੇ ਚੁਰਾਈ,

ਅਜੋਨੀ ਅਰਾਧੇ ਜੋਨਿ ਸੰਕਟ ਕਟਾਏ ਹੈਂ।

ਜਪਤ ਅਕਾਲ ਕਾਲ ਕੰਟਕ ਕਲੇਸ਼ ਨਾਸੇ,

ਨਿਰਭੈ ਭਜਤ ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਦਲ ਭਜਾਏ ਹੈਂ।

ਸਿਮਰਤ ਨਾਥ ਨਿਰਵੈਰ, ਵੈਰ ਭਾਉ ਤਯਾਗਯੇ,

ਭਾਗਯੇ ਭੇਦ ਖੇਦ ਨਿਰਭੇਦ ਗੁਣ ਗਾਏ ਹੈਂ।

ਅਕੁਲ ਅੰਚਲ ਗਹਿ ਕੁਲ ਨ ਵਿਚਾਰੈ ਕੋਊ,

ਅਟਲ ਸ਼ਰਨ ਆਵਾਗਵਨ ਮਿਟਾਏ ਹੈਂ॥ 408 ॥

ਇਸ ਕਬਿਤ ਦਾ ਸਮੁੱਚਾ ਭਾਵ ਜੋ ਚਿੰਤਾਮਨ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਸਿਮਰ ਕੇ ਚਿੰਤਾ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅਕਾਲ ਅਕਾਲ ਜਪਦਾ ਹੋਇਆ ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਭੈ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਦਾ ਵੀ ਡਰੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਨਿਰਵੈਰ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਾ ਵੀ ਵੈਰ ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ। ਨਿਰਭੇਦ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਭੇਦ ਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਾਤ ਪਾਤ ਕੁਲ ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਕੁਲ ਦਾ ਭਰਮ ਪਾਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਤੋਤਾ ਰਟਨੀ ਪਾਖੰਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਰਦਾ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਿਗੂ ਵਿੱਚ ਧਰਮੀ ਹੋਣ ਦਾ ਵਿਖਾਵਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭੇਖਧਾਰੀ ਹੀ ਹੈ। ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਤਾਂ ਹੈ-**ਗੁਣ ਕਹੈ ਗੁਣੀ ਸਮਾਵਣਿਆਂ॥** ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹੋਰ ਫੁਰਮਾਂਦੇ ਹਨ-**ਗਾਏ ਸੁਣੇ ਆਖੇਂ ਮੀਚੇ ਪਾਈਐ ਨਾ ਪਰਮ ਪਦ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਗਹਿ ਜਉ ਲਉ ਨਾ ਕਮਾਈਐ।** (ਭਾ.ਗੁ.)

ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ ਮਾਰਤੰਡ ਦੇ ਪੰਨਾ-628 ਤੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਜਪ ਨਾਲੋਂ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵੱਡੀ ਮਹਿਮਾਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ, ਸਿਮਰਨ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨਾਮ ਦੇ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਜੁੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਜਪ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਸ਼ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-**ਜਿਨ੍ਹੀ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਆ ਗਏ ਮਸਕਤਿ ਘਾਲਿ॥** (ਜਪੁਜੀ) ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਇਉਂ ਦਰਸਾਅ ਰਹੇ ਹਨ-**ਗੁਨ ਕਹੁ, ਹਰਿ ਲਹੁ, ਕਰਿ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰ, ਇਵ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਈ॥** (ਪੰਨਾ-669) ਜੋ ਨਾਮ ਧਿਆਉਣ, ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਜਾਪ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਦੇ ਗੁਣ, ਗਾਉਣਾ, ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹਉਮੈ ਹੰਕਾਰ ਕੱਢ ਕੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਪਰ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਜਾਂ ਵਾਰ ਵਾਰ ਰਟਨਾ ਗੁਰਮਤਿ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਮੇਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ/ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮਤਿ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। **ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ, ਕੀਰਤਨ ਕਥਾ ਵਿਚਾਰ ਜੇ ਕਰਤੇ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਹੀ ਹੈ।**

ਬਾਕੀ ਮੱਤਾਂ ਦੀ ਰੀਸ ਸਿੱਖ ਨੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਨਵੀਨ ਸੱਚਾ ਸੁੱਚਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਧਰਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਬਾਕੀ ਧਰਮਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਿਲੱਖਣ ਹਨ। ਹਾਂ ਚੰਗੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਰਮਕਾਂਡੀ ਰੀਤਾਂ ਦੀ-**ਸਾਂਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛਾਡਿ ਅਵਗੁਣ ਚਲੀਐ॥** (766) ਸਿੱਖ ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤੋਤਾ ਰਟਨੀ ਜਾਂ ਜਗਰਾਤਾ ਜਾਪ-ਹਰਿ ਕਾ ਬਿਲੋਵਨਾ ਬਿਲੋਵਹੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ॥ ਸਹਿਜ ਬਿਲੋਵਹੁ ਜੈਸੇ ਤਤੁ ਨਾ ਜਾਈ॥ (ਪੰਨਾ-478) ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅੰਕਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪਹਰ ਰਾਤ ਰਹਿੰਦੀ ਉੱਠ ਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਧਿਆਨ ਧਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰੇ। ਧਿਆਨ ਸਹਿਜ ਵਿੱਚ ਹੀ ਧਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਾਹਲੀ ਵਿੱਚ। ਗੁਰਮਤਿ ਗਿਆਨ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਦੋਵੇਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਅੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਥੋਥਾ ਗਿਆਨ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹਨ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਪਹਿਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਦੇਣੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ, ਫਿਲੋਸਫੀ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਵਾਚ ਕੇ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਡੇਰੇਦਾਰ ਜਾਂ ਸੰਪਰਦਾ ਜਾਂ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰਮਤਿ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਕਥਾਵਾਚਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਿਸੇ ਡੇਰੇ ਦੀ

ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸਿੱਖ ਨੇ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਵੀ ਪੰਥ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਤੋਂ ਸੋਧ ਲੈਣੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਾਧ ਸੰਤ ਤੋਂ। ਸਿੱਖ ਨੇ ੧੯ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਮੂਲ-ਜੁੜਾਂ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਰੁੱਖ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਮੂਲ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ-**ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈਂ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥** (ਪੰਨਾ-441) ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈਣੀਆਂ ਹਨ-**ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਕਉ ਮਿਲਬੋ ਚਹੈ ਖੋਜਿ ਸ਼ਬਦ ਮੇਂ ਲੇਹਿ॥** (ਅਰਦਾਸਿ) ਦਾਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਫਿਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਪਾਠਕ ਜਨ ਦਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਫੋਨ 510-432-5827 ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਟਾਂਦਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ-**ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦੀ ਵਿਦਿਆ ਚੀਚਾਰੈ, ਪੜ੍ਹਿ ਪੜ੍ਹਿ ਪਾਵੈ ਮਾਨ॥** (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪੰਨਾ-1329)

ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬ

ਅਨੂਪ ਸਿੰਘ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ॥ ਸਿਖ ਫੁਲਵਾੜੀ ਵਿੱਚੋਂ

ਸਵਾਲ : “ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ॥” ਤੁਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੀ ਆਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ‘ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼’ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਗੁੰਝਲ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰੋ ਜੀ।

-ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਜਵਾਬ : ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਬਣਤਰ ਬਾਰੇ ਘੱਟ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਂ, ਮਨ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਨ, ਜਿਤਣ ਜਾਂ ‘ਮਾਰਨ’ ਦਾ ਢੰਗ ਅਨੇਕਾਂ ਥਾਂਵਾ ਤੇ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਠੀਕ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਜਿਥੇ ਕਿਤੇ ‘ਮਨ’ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਉਸਦਾ ਗਲਤ ਅਰਥ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਭੀ ਪੂਰੇ ਸ਼ਬਦ ਜਾਂ ਪਦੇ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿਚਾਰੇ ਬਿਨਾਂ ਮਨ ਬਾਰੇ ਮਨਘੜਤ ਗਲਾਂ ਲਿਖ ਦਿਤੀਆਂ ਹਨ। ਹੇਠਾ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਤੁਕ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ :

ਮਨ ਤੂੰ ਜੋਤਿ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਆਪਣਾ ਮੂਲੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (੪੪੧)

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪੰਨਾ ੪੪੦ ਤੋਂ ੪੪੨ ਤਕ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਇਕ ਛੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੦ ਬੰਦ ਹਨ। ਬੰਦ ਨੰ ੨ ਤੋਂ ੭ ਤਕ ਗੁਰਮਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨਣ ਲਈ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਆਪਣੇ ‘ਆਪੇ ਨੂੰ’ ‘ਆਤਮਾ ਨੂੰ’ ਜਾਂ ‘ਸਰੀਰ’ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮਨ ਦੀ ਬਣਾਵਟ ਬਾਰੇ ਕਿ ਮਨ ਸੂਖਮ (ਜੋਤਿ) ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਥੂਲ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਇਹ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੋ ਜੋਤਿ-ਸਰੂਪ ਹੈ। ਅਰਥ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ :

“ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਨ! ਤੂੰ ਉਸੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੈ, ਜੋ ਨਿਰਾ ਨੂਰ (ਜੋਤਿ) ਹੈ। ਆਪਣੇ ਉਸ ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਾ।” ਜੋਰ ‘ਅਸਲੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਬਣਾ’ ਤੇ ਦੇਣਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ‘ਮਨ’ ਉਤੇ। ਮਨ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ; ਜਿਵੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਮਾਈ ਜਾ ਬਾਬਾ ਹੈ :

- ਮਾਈ, ਮਨ ਮੇਰੇ ਬਸਿ ਨਾਹਿ॥ (੬੩੨)
- ਮਾਈ, ਮੈ ਕਿਹਿ ਬਿਧਿ ਲਖਉ ਗੁਸਾਈ॥ (੬੩੨)
- ਬਾਬਾ, ਮਨੁ ਮਤਵਾਰੇ ਨਾਮ ਰਸੁ ਪੀਵੈ... (੩੬੦)
- ਬਾਬਾ, ਬਿਖੁ ਦੇਖਿਆ ਸੰਸਾਰੁ॥ (੩੮੨)

ਇਥੇ ਜੇ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕੇਵਲ ‘ਮਾਈ’ ਜਾਂ ‘ਬਾਬਾ’ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਈਏ (ਕਿ ਕਿਸ ਮਾਈ ਜਾਂ ਬਾਬਾ ਦੀ ਗਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ)

ਤਾਂ ਓੜੜੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਗਲ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸਵਾਲ: ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਹੋਰ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ, ਕਥਾ, ਪਾਠ, ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਟਕੇ ਲੈ ਕੇ ਪਾਠ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ ?

-*ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਕੁਰਾਲੀ, ਮੋਹਾਲੀ*

ਜਵਾਬ: ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਅੰਦਰ ਸੰਗਤਾਂ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁੜਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਥੇ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨੂੰ ਸਰਵਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂੰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਪਾਠ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਵੀ ਉਖੜੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ ਅਤੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਚਲਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਤੋਂ ਵੀ ਲਾਹਾ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਾਂਗੇ। ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਗਾ ਅਤੇ ਸਤਗੁਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਵਗਿਆ ਵੀ ਹੋਵੇ ਗੀ। ਨਿਤਨੇਮ ਜਾਂ ਹੋਰ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਘਰ ਵਿਚ ਨਵੇਕਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੋ। ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਇਕ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਾਂਗ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਗੁਰਮਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਲੈਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਜੀਵਨ ਉਚਾ ਤੇ ਸੁਚਾ ਬਣ ਸਕੇ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ *ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਸਤਿਗੁਰ ਚਟਸਾਲ ਹੈ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਿਖਾ॥ (੧੩੧੬)* ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਜਾਕੇ ਵੀ ਸਕੂਲ ਵਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਮ ਵਰਕ ਵਿਚ ਲਗੇ ਰਹੀਏ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਸਤਿ-ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਕੀ ਅਨੰਦ ਕਾਰਜ ਸਮੇਂ ਲੜਕੀ ਸਜੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

-*ਪੁਨਮ ਲਤਾ, ਮਾਡਲ ਟਾਊਨ, ਜਲੰਧਰ*

ਜਵਾਬ: ਭਾਵੇਂ ਲੜਕੇ ਦਾ ਲੜਕੀ ਦੇ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਜਾਂ ਸਜੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠਣ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਪਰ ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਪੰਥਕ ਹੁਕਮ ਤੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ (ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਦੇ ਖਬੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੇ) ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੋਮੀ ਇਕਸਾਰਤਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਕੋਈ ਦੁਬਿਧਾ ਖੜ੍ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ।

ਸਵਾਲ: ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਫੋਟੋ ਛਪੀ ਹੋਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਦਸਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਲਿਖੇ ਹੋਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਕੀ ਸਿਖਾਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਖੰਡੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ?

-*ਗੁਰਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ*

ਜਵਾਬ: ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜਾਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਜੋਤਿਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਹੀ ਗੁਰਸਿਖ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਜਾਂ ਭਰਮਾਂ ਵਿਚ ਕਰ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਫੋਟੋਆ ਛਾਪਣ ਦਾ ਅਸਲ ਮਕਸਦ ਗੁਰਮਤ ਤੋਂ ਅਨਜਾਣ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿ ਚਾਲ, ਨਛੱਤਰਾਂ, ਵਰਤਾਂ, ਮਹੂਰਤਾਂ, ਲਗਨ, ਫਲ ਆਦਿ ਦੇ ਚਕਰਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਕੇ ਲੁਟਣਾ ਹੋਂਦਾ ਹੈ। ਗ੍ਰਹਿਆਂ ਤੇ ਨਛੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਣ ਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਜੋਤਿਸ਼ ਹੈ। ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਸੂਰਜ, ਚੰਦਰਮਾ, ਅਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ੧੨ ਰਾਸ਼ੀਆਂ, ੨੭ ਨਛੱਤਰ, ੨੯ ਗ੍ਰਹਿ ਮੰਨੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰਿਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਪੰਡਿਤ ਲੋਕ ਪਤਰੀ ਵਾਚਣ ਦੀ ਚੋਖੀ ਭੇਟਾ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਮੰਤਰ ਆਦਿ ਪੜ੍ਹ ਕੇ

ਉਪਾਅ ਦਸਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਦ ਕਰਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਗਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਕੁ ਕਾਂਡੀ ਕੀਨੀ ॥ ਪੜੈ ਸੁਣਾਵੈ ਤਤੁ ਨ ਚੀਨੀ ॥ ਸਭਸੈ ਉਪਰਿ ਗੁਰ ਸਬਦੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਹੋਰ ਕਥਨੀ ਬਦਉ ਨ ਸਗਲੀ ਛਾਰੁ ॥ (ਮਹਲਾ ੧, ੯੦੮)।

ਭਾਵ ਅਰਥ : ਪੰਡਿਤ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਲੇਖੇ ਗਿਣ-ਗਿਣ ਕੇ ਜਨਮ ਪਤਰੀ(ਕਾਂਡੀ) ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣਦਾ। ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਦੀ ਸਭ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਵੀਚਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ (ਜੋਤਿਸ਼ ਆਦਿ ਦੀ) ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ; ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਅਰਥ ਹਨ।

ਜੋਤਸ਼ੀ ਸ਼ੁਭ ਮਹੂਰਤ ਕਢਦੇ ਹਨ, ਦੁਖਾਂ-ਮੁਸੀਬਤਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੇ ਉਪਾਅ ਦਸਦੇ ਹਨ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਦਿਨਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਗਨ-ਅਪਸ਼ਗਨ ਦੇ ਵਹਿਮਾਂ-ਭਰਮਾਂ ਨੂੰ 'ਵਿਦਿਆ' ਦਾ ਨਾਂਮ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਵੀ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਲੁਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਿਰ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਹੀ ਮਨੁਖ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ, ਬਿਪਤਾਂਵਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਬਣਾ ਸਕਦੀ ਹੈ:

-*ਮਾਹ ਦਿਵਸ ਮੂਰਤ ਭਲੇ, ਜਿਸ ਕਉ ਨਦਰਿ ਕਰੇ॥ (ਪੰਨਾ ੧੩੬)*

-*ਸਾ ਵੇਲਾ, ਸੋ ਮੂਰਤੁ, ਸਾ ਘੜੀ, ਸੋ ਮੁਹਤੁ, ਸਫਲੁ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੁੜੀਏ, ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਮੇਰਾ ਚਿਤਿ ਆਵੈ ਰਾਮ॥ (ਬਿਹਾਗੜਾ, ਮਹਲਾ ੪)*

ਜੋਤਿਸ਼ ਦੀਆਂ ਜੰਤਰੀਆਂ ਵੀ ਅਸਿਧੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਵਲੋਂ ਹਟਾ ਕੇ ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਇਕ ਢੰਗ ਹੈ। ਸਿਖਾਂ ਨੂੰ ਮਨਮਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਲਾਂ ਤੋਂ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ : ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਸਮਝਾਉ

ਕਾਹੂ ਲਖਿਓ ਹਰ ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ ਮਹਿ, ਕਾਹੂ ਪਛਾਹ ਕੋ ਸੀਸ ਨਿਵਾਇਓ ॥

-*ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ, ਮੋਹਾਲੀ*

ਜਵਾਬ : ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਬਾਣੀ 'ਸਵਯੋ' ਜੋ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਸਵੈਯੋ ਵਿਚ ਆਂਉਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪਦ ਅਰਥ : ਲਖਿਓ- ਵੇਖਿਆ, ਸਮਝਿਆ। ਅਵਾਚੀ ਦਿਸਾ- ਦਖਣ ਦਾ ਪਾਸਾ, ਜਿਧਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਦੁਆਰਕਾ ਮੰਦਰ ਹੈ। ਪਛਾਹ ਕੋ- ਪਛਮ ਵਲ

ਅਰਥ:ਕਿਸੇ (ਹਿੰਦੂ) ਨੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਖਣ ਦੇ ਪਾਸੇ (ਦੁਆਰਕਾ ਵਿਚ) ਹੀ ਵਸਦਾ ਜਾਣਿਆ ਹੈ, ਕਿਸੇ (ਮੁਸਲਮਾਨ) ਨੇ ਪਛਮ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰਾ ਕਾਅਬੇ ਨੂੰ ਰਬ ਦਾ ਘਰ ਸਮਝ ਕੇ ਪਛਮ ਵਲ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਹੈ। ਸਵਯੋ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ ਹਨ:

ਕੁਰ ਕ੍ਰਿਆ ਉਰਝਿਉ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਇਓ॥੧੦॥

ਭਾਵ:ਸਾਰਾ ਹੀ ਜਗ ਤੂਠੀਆਂ ਰਸਮਾਂ ਵਿਚ ਰੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਭੇਦ ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਜਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਹੀ ਵਸਿਆ ਜਾਣਨਾ ਜ਼ਰੋ-ਜ਼ਰੋ ਵਿਚ ਤੇ ਹਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: 'ਜਪੁ' ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਢੰਗ ਦਸਦੇ ਹਨ ? -*ਆਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ, ਖੰਨਾ*

ਜਵਾਬ: 'ਜਪੁ ਜੀ' ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਗਲ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਨੁੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਤੁਰ ਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਕੀਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਰਜਾ ਮਿਠੀ ਲਗਣ ਲਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਰਜਾ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਤੁਰਨ ਲਈ ਜੀਵ ਨੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਿਫਤ ਸਲਾਹ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਜੋੜਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਪਸੀਜ ਜਾਏ ਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਿਫਤ-ਸਲਾਹ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਣ ਨੂੰ ਚਿਤ ਹੀ ਨਾ ਕਰੇ।

ਸਵਾਲ: ਮੰਨੈ ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ ਨਾ ਖਾਇ ॥ ਕੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਇਸ ਤੁਕ ਵਿਚ ਆਏ 'ਮੁਹਿ ਚੋਟਾ' ਦਾ ਉਚਾਰਨ 'ਮੋਹੇ ਚੋਟਾਂ' ਹੋਵੇ ਗਾ ?

ਜਵਾਬ: ਸ਼ੁਧ ਉਚਾਰਨ 'ਮੁੰਹ ਚੋਟਾਂ' ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਕੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੁਖਆਸਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ 'ਸੋਹਿਲਾ' ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਉਪਰੰਤ ਸਲੋਕ 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ' ਪੜ੍ਹਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ?

-ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ, ਬਰੇਲੀ, ਯੂ.ਪੀ.

ਜਵਾਬ: ਨਹੀਂ ਜੀ। 'ਸੋਹਿਲਾ' ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਮਗਰੋਂ ਇਸ ਸਲੋਕ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਹਦਾਇਤ 'ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਿਯਾਦਾ' ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਵਾਲ: ਕੀ ਵਿਆਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਿਹਰਾ ਜਾਂ ਸਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ?

-ਰਾਮ ਸਿੰਘ, ਈਪੋਹ, ਮਲੇਸ਼ੀਆ

ਜਵਾਬ: ਸਿਖ ਧਰਮ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਲਾਵਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਲਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਬਚੇ ਬਚੀ ਲਈ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਅਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਨਿਆਵੀ ਤੌਰ ਤੇ ਇਕ ਹੋਕੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਲਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜਨਾ ਹੈ। ਸਿਖ ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸਿਖ ਲੜਕੇ ਲੜਕੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਜਾਂ ਸਰਬਰਾਹਾਂ ਨੂੰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ 'ਅਨੰਦ' ਦੇ ਅਰੰਭ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧੋ। ਫਿਰ ਉਸ ਲੜਕੀ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਧਰਮ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰੇ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਝੂਠੀ ਵਡਿਆਈ ਵਾਲੀ ਕਚ-ਘਰਤ ਸਿਖਿਆ ਜਾਂ ਸਿਹਰਾ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ-ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਅਮਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵਨ ਸੁਖੀ ਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਵਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

“ਸਿਖੀ ਸੰਭਾਲ ਸਿਖਾ”

ਅੱਜ ਡੇਰੇਦਾਰੀ ਦੇ ਵਧ ਰਹੇ ਪਾਖੰਡ ਗੁਰੂ ਡੰਮ ਗੁਰੂ ਆਸ਼ੇ ਵਿਰੁਧ ਕੇਵਲ ਭੇਖ ਅਤੇ ਮਨਮੱਤ ਦਾ ਪਰਚਾਰ, ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਤੋਂ ਕੋਰੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਥਾਈਂ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਹੀਣੇ ਕੇਵਲ ਧੜਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੈ ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਜਾਂ ਤੇ ਭੀ ਅਕਸਰ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੀ ਧਰਮ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਅਨਕੂਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੰਤ ਸਾਧ ਹੀ ਬੁਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਖ ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਭੇਟ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸਰਮਾਇਆ ਭੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਵਡੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਜਾਂ ਗੋਲਕ ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਮੁਕਦਮਿਆਂ ਤੇ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਧਾਰਮਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪਦਵੀਆਂ ਮਾਨ ਰਹੀ ਸਿਖ ਲੀਡਰ ਸ਼ਿਪ ਪਦਵੀਆਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਮੌਜ ਮਸਤੀ ਵਿਚ ਸਿਖ ਨੌਜਵਾਨ ਲਈ ਇਕ ਬਦਸੂਰਤ ਮਾਡਲ ਹੀ ਬਣੀ ਦਿਸਦੀ ਹੈ। ਸਿਖੀ ਪਤਿਤ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਸਿਖੀ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਸਮਾ, ਸੋਚ, ਸਟੇਜ ਅਤੇ ਸਰਮਾਇਆ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਮੁਕੱਦਮਿਆਂ, ਅਤੇ ਧੜਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਰਕ ਸਿਆਸਤ ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਐਸੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਹਰ ਸਿਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕੇ ਉਹ ਏਹਨਾ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀ ਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਗੋਲਕਾਂ ਦਾ ਸਰਮਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਲੋਕਾਂ ਹੱਥੋਂ ਅਪਣਾ ਸਮਾ ਅਤੇ ਸੋਚ ਜ਼ਾਇਆ ਨਾ ਕਰੇ ਬਲਕੇ ਸਿਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਪ੍ਰਸਾਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਅਪਣੀ ਹੱਥੀ ਸੰਭਾਲੇ। ਇਸ ਕਾਜ ਲਈ ਸਫਲ ਅਤੇ ਸੁਖੈਣ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕੇ ਸਰਮਾਇਆ ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੋਲਕਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਟ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਜਿਸ ਜਿਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੰਜ ਦਸ ਪ੍ਰਵਾਰ ਭੀ ਵਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਆਪਸ ਵਿਚ ਮਿਲਕੇ ਇਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਣ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਅਪਣਾ ਪਿੰਡ ਸੰਭਾਲਣ, ਅਪਣੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਪੜਿਆ ਲਿਖਿਆ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਖੋਜੀ ਸੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਰੱਖ ਦੇਣ ਉਹ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਪਿੰਡ ਦੇ ਹਰ ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖ ਕੇ ਪ੍ਰਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖੀ ਨਾਲ ਜੋੜੇ ਉਸ ਕਮੇਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਸੱਜਨ ਸਾਲ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਰ ਜਾਕੇ ਉਸ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਲਵੇ ਇਕ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਜੀਵਨ ਸਟੈਂਡਰਡ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਦੇਸ਼ੀ ਬੈਠੇ ਕੁਛ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਇਉਂ ਹਰ ਪਿੰਡ ਇਕ ਸਿਖੀ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਜਾਵੇ ਗਾ ॥

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੁਛ ਸਿਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਚੰਗੇ ਵਿਦਵਾਨ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਪੈਦਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਇਸ ਕਾਜ ਲਈ ਓਹਨਾ ਕੋਲੋਂ ਭੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਵਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰਟਾਇਰਡ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਬੁਧੀਜੀਵੀਆਂ ਦੇ ਬੋਰਡ ਬਨਾਓ ਜੇਹੜੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਵਦੇਸ਼ੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਖਾਲਸਾ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ ਕਾਲਜ ਅਕੈਡਮੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਤਾਂਕੇ ਸਿਖ ਬੱਚੇ ਅਪਣੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਭੂ ਸਕਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਡੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਵੇਂ ਸਿਖੀ ਮਹੱਲ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰੋ।

ਇਸ ਕਾਜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਲਈ ਜੇ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਮਝੋ ਤਾਂ ਦਾਸ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦਾ ਦਾਸ

ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

(ਆਹ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਇਸਨੂੰ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਸ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣਵਾਲਾ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਾਂਸਥਾ ਇਹ ਕੰਮ ਇਸ ਵਕਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ॥ ਸੰਪਾਦਕ ॥)

ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਕਰੀਏ ?

ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਇਕ ਚਿੱਠੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਜਾਹਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਚਿੱਠੀ ਘੁੰਮਦੀ ਘੁੰਮਦੀ ਸ੍ਰ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿਲ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਵਾਲਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕੈਨੇਡਾ ਬਰੈਂਚ ਪਟਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। 2007, ਅਗਸਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਫਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰ. ਹਰਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਸ੍ਰ. ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਮਾਂਗਟ ਤੇ ਸ੍ਰ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜਿਉਣਵਾਲਾ ਨੇ ਮਿਲਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਮੰਗਿਆ। ਜੱਥੇਦਾਰ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਕੈਂਪ ਅਯੋਜਿਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ ਤੇ ਅੱਜ, 23.08.2007 ਨੂੰ ਅਸਾਂ ਨੇ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਖੁਲ੍ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਸਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਮਨੋਰਥ ਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਥ ਦੇਣ ਲਈ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਹਾ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਾਂਵਾਂਗਾ ਉਥੇ ਹਰ ਸਟੇਜ ਤੇ ਇਸ ਸ਼ੁਭ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਵੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕੈਨੇਡਾ ਬਰੈਂਚ ਪਟਨ ਸ੍ਰ. ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਗਿਲ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਥੇਦਾਰ ਸ੍ਰ. ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦਾ ਤਹਿ ਦਿਲੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੰਥ ਦੇ ਦਾਸ, ਸਿੰਘ ਸਭਾ ਕੈਨੇਡਾ ਬਰੈਂਚ ਪਟਨ।

BOOKS FROM KHALSA TRICENTENNIAL FOUNDATION OF NORTH AMERICA INC.

Realizing the need for correct information about Sikhism in the English language for the benefit of Diaspora youth, KTF requested S. Gurbachan Singh Sidhu, UK, to revise some of his books and write new ones. Mr. Sidhu is one of the founders of The Sikh Missionary Society of UK and Guru Nanak Charitable Trust, Mullanpur Mandi, Ludhiana. Of the many books and pamphlets in English that he has authored we have been able to afford to publish only four:

1. Sikh Religion and Christianity – 110 pages
2. Sikh Religion and Islam – 153 pages
3. An Introduction to Sikhism – 76 pages
4. Panjab and Panjabi – 177 pages

These are excellent books for Sikhs and non Sikhs alike. Reading these books you will get the real meaning of Sikhi, something that Gurdwaras have miserably failed to teach. These books are for free distribution. We invite our readers in the USA to order any combination of 40 books for a donation to KTF of \$100.00, including postage, and distribute them free to their family, friends, local sangats or schools operated by Gurdwaras. Your donation will help in the publication of The Sikh Bulletin.

TEACH YOURSELF GURBAN. FOLLOWING TWO SOURCES ARE EXCELLENT:

1. www.srigranth.org This website will help you find page number of a shabad in Gurmukhi, English, Devanagari and Transliteration;
2. www.gurugranthdarpan.com You will find the Panjabi explanation of that shabad on that page.

UNITED STATES TRANSPORTATION SECURITY ADMINISTRATION (“TSA”) AND THE TURBAN

On August 24, 2007 we had forwarded to you a request from The Sikh Coalition to Sign Petition to the TSA and Document Your Airport Turban Screening Experience. As a result of the combined efforts, on August 29th, TSA Administrator, Kip Hawley, himself directly contacted all three Sikh Organizations that met with TSA administrators saying ‘the TSA would like to find a “workable solution” to Sikh community concerns even if it may mean “changing” new screening procedures’. If you have not signed the petition please do so now by **clicking** the address below and ask people on your mailing list to do the same. Since this affects Sikhs all over the world you do not have to be US resident to sign the petition. Thank you. ED.

http://salsa.wiredforchange.com/o/1607/t/380/petition.jsp?petition_KEY=304

Khalsa Tricentennial Foundation of North America Inc.
3524 Rocky Ridge Way
El Dorado Hills, Ca 95762

Address
Label
Here

If you do not wish to receive this bulletin, please write ‘do not mail’ across the label and return to sender.
If you wish for someone else to receive it, please provide us with their mailing address. Thank you.